

**TERÖRİZMLE
MÜCADELE VE
TÜRKİYE:
DEAŞ/HORASAN
YAPILANMASI**
17.05.2024

RA-
POR

Milli İstihbarat Akademisi

TERÖRİZMLE MÜCADELE VE TÜRKİYE: DEAŞ/HORASAN YAPILANMASI

RAPOR / 17.05.2024

Telif

Millî İstihbarat Akademisi © 2024

Ankara - TÜRKİYE

Yayın Tarihi: 17.05.2024

Bu çalışmaya ait içeriğin telif hakları Millî İstihbarat Akademisine ait olup 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca kaynak gösterilerek kısmen yapılacak makul alıntılar dışında, hiçbir şekilde önceden izin alınmaksızın kullanılamaz, yeniden yayımlanamaz.

Millî İstihbarat Akademisi

E-Posta : bilgi@mia.edu.tr

"Bandrol Uygulamasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin 5'inci maddesinin 2'nci fıkrası çerçevesinde bandrol taşıması zorunlu değildir."

TERÖRİZMLE MÜCADELE VE TÜRKİYE: DEAŞ/HORASAN YAPILANMASI

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	5
YÖNETİCİ ÖZETİ	7
GİRİŞ	11
BÖLÜM 1	
Radikalleşme Süreçlerinde İtici ve Çekici Faktörler.....	18
BÖLÜM 2	
DEAŞ/Horasan Yapılanması: Örgüt Yapısı, Örgütlenme Dinamikleri ve Motivasyon Unsurları	24
BÖLÜM 3	
Stratejisi, Taktikleri ve Hedefleri Doğrultusunda DEAŞ/Horasan'ın Eylem Analizi	38
BÖLÜM 4	
DEAŞ/Horasan Yapılanmasının Söylem Analizi	48
BÖLÜM 5	
DEAŞ/Horasan Yapılanmasının Türkiye'ye Yönelik Faaliyetleri	54
SONUÇ	58
KAYNAKÇA	66

İFOGRAFİK

İnfografik 1: DEAŞ/Horasan Yapılanması9

GRAFİK

Grafik 1: DEAŞ Terör Örgütünün Saldırılarının 2019-2024 Yılları Arasında Bölgelere Göre Dağılımı11

Grafik 2: DEAŞ/Horasan'ın Örgütsel Yapısını Etkili Kılan Özellikler31

Grafik 3: Yıllara Göre DEAŞ Saldırıları39

TABLO

Tablo 1: Radikalleşme Süreçlerinde İtici ve Çekici Faktörler.....19-20

Tablo 2: DEAŞ/Horasan Terör Örgütüne Katılımın İtici ve Çekici Faktörleri58-59

FOTOĞRAF

Fotoğraf 1: DEAŞ/Horasan'ın Kurucu Lideri Eski TTP Üyesi Hafız Said Han'ın
DEAŞ'a Biat Ettiği Ana İlişkin Fotoğraf25

HARİTA

Harita 1: Afganistan Haritası27

Harita 2: DEAŞ/Horasan Yapılanmasının Etkin Olmaya Çalıştığı Orta Asya Haritası28

Harita 3: Vahan Koridoru29

ÖN SÖZ

Orta Asya, Türkiye'nin güçlü tarihî ve kültürel bağları olan bir coğrafyadır. Tarih boyunca büyük güçlerin jeopolitik rekabet alanı olan bu bölge, son dönemde Türk Devletleri Teşkilatı üyesi ülkeler ile yoğunlaşan ilişkileri bağlamında Türkiye'nin stratejik açıdan da öncelikli odaklarından biri konumuna gelmiştir. Ancak terör örgütü DEAŞ'ın Horasan yapılanmasının faaliyetleri, bölgenin yeni bir gündemle tartışılmasına sebebiyet vermiştir. Farklı güç dinamiklerinin kesiştiği ve jeostratejik rekabetin önemli bir sahası olan bu bölgedeki gelişmeler, Türkiye tarafından da yakından takip edilmektedir.

Millî İstihbarat Akademisi tarafından hazırlanan bu rapor, açık kaynak verilerine dayanarak DEAŞ/Horasan yapılanmasının Orta Asya üzerinden yeni bir radikalleşme ve terör dalgası yaratma stratejisinin dinamiklerini ele alıyor. Örgütün bölgede yapılanırken tarihî ve siyasi konjonktürden nasıl faydalandığı, eleman temin etme yöntemleri, eylem taktik ve stratejisi, propagandasında kullandığı söylem ve anlatı irdeleniyor. Aynı zamanda eleştirel bir yaklaşımla uzun süreli istikrarsızlaştırıcı müdahalelerin ne tür siyasi, kültürel ve toplumsal kırılmalara yol açtığı, bunun da radikal ideolojilerin yerleşmesi ve kökleşmesinde rol oynadığı ve şiddet döngülerini sürekli hâle getirerek toplulukları sömürü ve manipülasyona karşı daha savunmasız hâle getirdiği vurgulanıyor.

Suriye ve Irak'ta etkinliğini yitiren örgütün, Orta Asya ve Afrika bölgelerinde yeniden canlanma ve yayılma arayışları göz önünde bulundurularak Orta Asya özelinde bölgesel istikrar ve güvenliğin tesisi için iş birliğini güçlendirici bazı önerilerde bulunuyor. Kapsamlı bir araştırma ve akademik sorgulamaya dayanan bu çalışma aynı zamanda fenomenin çok yönlü boyutlarını çözmeye çalışıyor ve DEAŞ terör örgütü ile kararlı mücadelesini sürdüren Türkiye'nin Horasan yapılanması özelinde alabileceği tedbirleri tartışıyor.

Özetle bu rapor, DEAŞ/Horasan yapılanmasının ve bunun Orta Asya ve ötesindeki etkilerinin çok yönlü bir şekilde incelenmesine zemin hazırlamayı amaçlıyor. Bölgenin karşı karşıya olduğu zorlukların farkında olarak daha güvenli ve dirençli bir geleceğe giden yolların derinlemesine anlaşılmasına katkıda bulunmayı hedefliyor.

Elinizdeki rapor aynı zamanda Millî İstihbarat Akademisinin, örgüte ilişkin çeşitli dinamikleri ele alan saha araştırmaları ve veri analizlerinin yanı sıra DEAŞ'ın Afrika'daki hareketliliğine odaklanacağı bir dizi çalışmanın girişi mahiyetindedir. Bu raporun konuya ilgi duyan ve yakın coğrafyamızdaki radikalleşme ve terörizm faaliyetlerini anlama çabasında olan herkes için ufuk açıcı olmasını ümit ediyoruz.

Prof. Dr. Talha Köse

Millî İstihbarat Akademisi Başkanı

YÖNETİCİ ÖZETİ

- Orta Asya bölgesi ve Afrika kıtası, son yıllarda başat güçlerin küresel mücadele alanına dönüşmüştür ve söz konusu bölgeler, Türkiye'nin de öncelikli stratejik ilgi alanı içinde yer almaktadır. Nitekim Türkiye, son yıllarda iki bölge ile olan ekonomik, siyasi ve askerî ilişkilerini gittikçe derinleştirmektedir.
- Arap Baharı'nın ardından demokratik yöntemlerle işbaşına gelme çabasındaki grupların çeşitli müdahalelerle yönetimden uzaklaştırılması, bu ülkelere yönelik istikrarsızlaştırıcı politikaların uygulanması; bölge ülkelerinde bazı grupların radikalleşmesinde önemli rol oynamıştır. Kimi yönetimlerin bu süreci isteyerek destekledikleri ve radikal terör örgütlerini, makul muhalefet hareketlerini baskılamak için kullandıkları gözlemlenmiştir.
- Benzer biçimde Libya'dan Afganistan'a kadar geniş bir coğrafyadaki çökmüş/çökertilmiş devletlerin varlığı da radikalizmin ve terör örgütlerinin güçlenmesi için münbit bir ortam oluşturmaktadır.
- DEAŞ terör örgütünün, Irak ve Suriye'de alan hâkimiyetini kaybetmesinden sonra coğrafi olarak Rusya, Çin ve İran gibi güçlerin arasında kalan Afganistan'a yönelmesi ve bu bölgeden militan devşirme çabaları; ABD'nin ülkeden ani biçimde çekilmesi ve Taliban yönetiminin işbaşına gelmesiyle birlikte değerlendirildiğinde, örgüt ve faaliyetlerinin küresel güç mücadelesi dinamiklerinden bağımsız düşünülemezliği aşîkârdır.
- 22 Mart 2024'te Rusya'nın başkenti Moskova'daki Crocus belediye binasında gerçekleştirilen terör saldırısıyla birlikte adını tekrar hatırlatan DEAŞ/Horasan yapılanması, dini istismar eden terör örgütlerinin başında gelmektedir ve adından da anlaşıldığı üzere ağırlıklı olarak tarihî Türkistan bölgesini kendisine hedef seçmiş durumdadır.

- Selefî-Tekfirci ideolojiden beslenen DEAŞ/Horasan yapılanmasının özellikle kültürel ve manevi değerlerden kopukluk yaşamış eski Sovyetler Birliği'ne ait bölgelerde daha fazla etkin olması, yerleşik köklü dinî kurum ve geleneklerin yokluğundan veya zayıflamasından kaynaklanmaktadır.
- Türkiye'nin demokratik yapısı ile geleneksel dinî kurum ve anlayışların büyük ölçüde varlığını sürdürmesi, mezkûr örgütün ve benzeri aşırıcılık yanlısı grupların zemin kazanmasına karşı önemli bir engel oluşturmaktadır.
- Bölgedeki istikrarsız ve kırılğan yapılardan kaynaklanan düzensiz göç ve bu göçün doğurduğu sosyolojik hareketlilik, resmî istatistiklere de yansdığı üzere konunun farklı boyutlarıyla masaya yatırılması zaruretini ortaya koymaktadır.
- Terör örgütünün çok dilli propaganda çalışmalarının da gösterdiği gibi belirli bir ülkeden ziyade Türkiye'nin etrafındaki genişçe bir coğrafyayı hedef seçmesi, örgüte karşı mücadelenin de kolektif bir yaklaşımla gerçekleştirilmesinin önemli olduğunu göstermektedir. Söz konusu iş birliğinin güvenlik alanında olduğu kadar sosyokültürel alanda da gerçekleştirilmesi, meselenin köklerine inmeye imkân vermesi açısından faydalı olacaktır.
- Türkiye, sahip olduğu terörle mücadele tecrübesini ilgili devletlere aktarabilir, yine demokratik değerlerle uyumlu kültürel, manevi eğitimin yaygınlaştırılması hususundaki birikimini paylaşabilir. Bu çerçevede Diyanet İşleri Başkanlığı ya da İslam İşbirliği Teşkilatına bağlı İslam Tarih, Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi (IRCICA) gibi kuruluşlar, ortak bir kültürel strateji ve dil oluşturmada daha aktif rol oynayabilir.
- Terör örgütünün zemin bulmasını engellemeye yönelik kültürel ve ideolojik mücadele yöntemleriyle zaten güvenlik alanında örgütle ciddi şekilde mücadele eden ve bu konuda en fazla bedel ödeyen ülkelerden biri olan Türkiye'nin, farklı bahanelerle hedef alınmasının da önüne geçilebilecektir.

DEAŞ/HORASAN YAPILANMASI

SOSYOEKONOMİK DEZAVANTAJ

Yabancılaşma, toplumsal dışlanma, düşük toplumsal statü

İTİCİ FAKTÖRLER

DİNİ FAKTÖRLER

Dini geleneklerden kopuş, dini istismar, muteber dini otorite olmayışı

SİYASİ NEDENLER / DEVLET YAPILANMASI VE DIŞ FAKTÖRLER

Dış müdahale ve işgal, siyasi baskı ve dışlayıcı siyasi yapılar

KİŞİSEL KOŞULLAR

Yoksulluk, eğitimsizlik, dile içi sorunlar, travma, dışlanmışlık, gelecek kaygısı, aşağılanmışlık, kişisel arayış, macera arayışı

İDEOLOJİK ÇEKİCİLİK

İdeolojik anlatı ve ideolojik aidiyet hissi

ÇEKİCİ FAKTÖRLER

STATÜ

Şiddet ve terörü anlamlı kılmaya çabası, daha büyük bir ülkünün parçası olma

SOSYAL AĞLAR

Ulusötesi ağların ve söylemlerin yayılması, güvene dayalı sosyal ağların istismarı (kabile/dini grup gibi)

FİNANSAL TEŞVİKLER

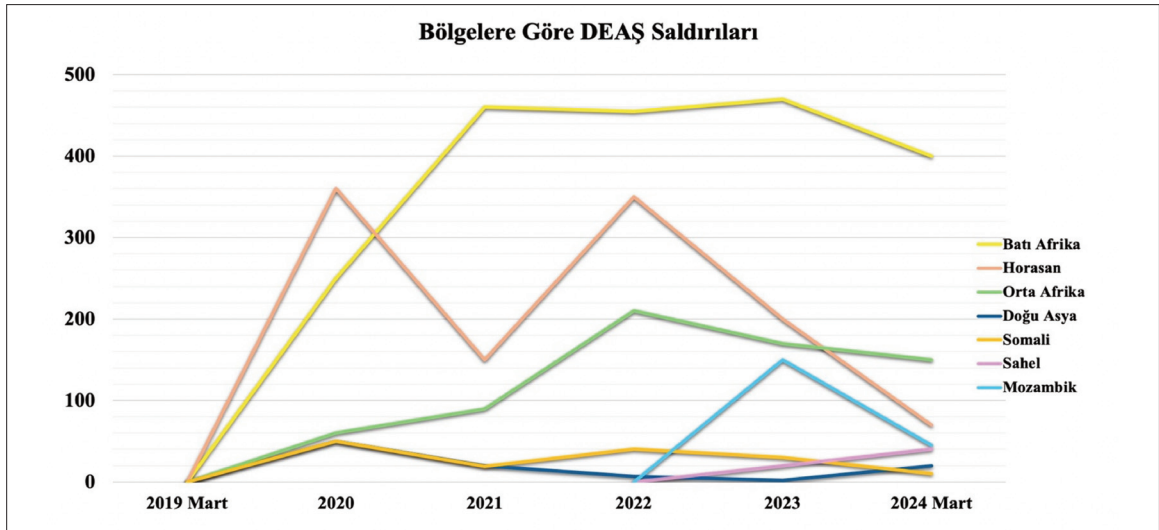
Mali imkânlar sunulması, mali fırsatların reklam edilmesi

DEAŞ TERÖR ÖRGÜTÜ, kökenleri itibarıyla el-Kaide'ye dayanmakta olup¹ 2013 yılında Suriye'nin Rakka şehrini ele geçirerek sözde Irak Şam İslam Devleti'ni (DEAŞ) kurduğunu ilan etmiştir.² 2014 yılında Irak'ın Felluce ve Musul gibi şehirlerini ele geçirdikten sonra terör örgütü, ulusal sınırları aşan biçimde devletleşme iddiasını fiziksel olarak belli bir toprak parçası üzerinde de görünür kılmaya başlamıştır. 2016 yılı itibarıyla belli alanları ele geçirerek devletleşme iddiası üzerine kurduğu strateji giderek etkisini yitirmiş ve örgüt, Suriye ve Irak topraklarında zayıflamıştır.

DEAŞ terör örgütünün 2018 yılı itibarıyla Orta Doğu'daki örgütlenmesinde yaşanan dağılmalar neticesinde, DEAŞ yapılanmalarının Afganistan-Pakistan ile Afrika bölgelerine doğru kaydırıldıkları gözlemlenmektedir.³ Bu dağılmanın DEAŞ merkezî yapısında bir değişime neden olup olmadığı, bir değişime neden olduysa bu değişimin doğasının anlaşılması, DEAŞ ile mücadelede ve terör örgütünün hareket tarzına ilişkin öngörü oluşturabilmede önem arz edecektir.

Grafik 1: DEAŞ Terör Örgütünün Saldırıların 2019-2024 Yılları Arasında Bölgelere Göre Dağılımı⁴

2015 yılında Afganistan'da kuruluşunu ilan eden DEAŞ/Horasan yapılanması, DEAŞ'ın hâlihazırda konjonktürel varlığını ve stratejisini anlamak açısından gözlem altında tutulması gereken bir gruptur. DEAŞ/Horasan yapılanması kurulduğu günden itibaren Afganistan'da sivillere, güvenlik güçlerine ve Taliban'a yönelik saldırılar düzenlemiş ve özellikle Taliban yönetimini hem saldırılarla hem de propaganda faaliyetleriyle yıpratmayı amaçlamıştır.⁵ Terör örgütü aynı zamanda, bölgede radikalleşmeye meyilli birey ve topluluklardan sağladığı katılımlarla Pakistan'ı da sıkça hedef almaktadır.

DEAŞ/Horasan yapılanması, ideolojik ve operasyonel kabiliyetlerini koruyabilmiş; Orta Doğu'dan gelen örgüt mensuplarıyla birlikte örgütün görünürlüğünde hem söylemsel düzlemde hem de -Afganistan ve Pakistan bölgesi ağırlıklı olmak üzere- eylemsel düzlemde bir artış yaşanmıştır.

Grubun kendi adını "Horasan" olarak tanımlaması hem coğrafi hâkimiyet açısından hedeflerini somutlaştırdığını hem de özellikle eleman temini açısından Orta Asya'ya odaklandığını göstermektedir. Türk dünyası için de birçok açıdan önem arz eden bir bölgeyi isminde kullanmayı tercih etmesi, terör örgütünün özellikle Orta Asya'da hedef almak istediği alanı nasıl anlamlandırdığının anlaşılması açısından da dikkate değerdir. Bu raporda, terör örgütünün hangi bölgeyi ima ettiğini net olarak belirttiği için "Horasan" ifadesi kullanılmaya devam edilmiştir. Ancak örgütün sözde "vilayet" adlandırmasına yer verilmemiş, bunun yerine terör örgütleri için kullanılan bir ifade olarak "yapılanma" tercih edilmiş ve "DEAŞ/Horasan yapılanması" kullanımı benimsenmiştir.

DEAŞ'ın hedef alanlarından biri de Türkiye'dir. Son dönemde Türkiye'nin çevre coğrafyasını etkisi altına alan iç savaşlar ve çatışma ortamları, Türkiye'nin hâlihazırda mücadele ettiği terör örgütlerine DEAŞ gibi yenilerinin eklenmesine neden olmuştur. Bu kapsamda Türkiye içerisinde de DEAŞ/Horasan yapılanmasına bağlı kişi ve grupların örgütlenme çabaları içerisinde olduğu tespit edilmiş; bu tür yapılar, Türkiye'de ilgili birimlerin operasyonları neticesinde bertaraf edilmiştir. Bu bağlamda DEAŞ/Ho-

Türkiye, DEAŞ'ın Sözde Horasan ve Türkiye Yapılanmalarına Geçit Vermiyor

- DEAŞ'ın sözde eski "Türkiye vilayeti sorumlusu" Kasım Güler, Nisan 2021'de Suriye'de düzenlenen operasyonla yakalanarak Türkiye'ye getirildi.
- DEAŞ'ın sözde "Türkiye vilayeti yapılanması" ile bu yapılanmanın bağlı bulunduğu "Faruk ofisi"nin faaliyetleri akamete uğratıldı.
- MİT tarafından yürütülen istihbarat çalışmaları sonucu, DEAŞ'ın sözde "Türkiye vilayeti" mensubu olduğu bilinen ve Türkiye'deki örgüt üyelerine yardım faaliyetine aracılık eden Muhanned Mehi Aldine, Mahmud Jabran ve Husam el-Humeydi'nin yakalanması sağlandı.
- DEAŞ'ın sözde lideri Ebu Hüseyin el-Hüseyini el-Kureyşi, 29 Nisan 2023'te MİT operasyonu sonucu etkisiz hâle getirildi.
- 2024 yılında düzenlenen operasyonlarda DEAŞ'ın sözde Horasan yapılanmasının; eleman temini, finans ve lojistik faaliyetlerine ciddi darbe indirildi.

Kaynak: TRT Haber. Erişim Adresi: <https://www.trthaber.com/haber/gundem/mit-deasin-sozde-horasan-yapilanmasina-gecit-vermiyor-834358.html>

rasan yapılanmasının hâlihazırdaki örgütlenme imkân ve kapasitesinin anlaşılmasının, terör örgütünün hareket tarzının öngörülebilmesi açısından önemli olduğunun altını çizmek gerekir.

Türkiye, DEAŞ terör örgütüyle ciddi anlamda mücadele eden ülkelerin başında gelmekte⁶ ve bu yönüyle de her zaman terör örgütünün hedefinde yer almaktadır. Suriye'ye yönelik Fırat Kalkanı, Zeytin Dalı ve Barış Pınarı operasyonları sadece DEAŞ terör örgütüne yönelik değil, Türkiye sınırlarında oluşturulmak istenen "terör koridoru"na karşı topyekûn mücadelenin de bir göstergesi olmuştur. Bu bağlamda Türk Silahlı Kuvvetleri, DEAŞ terör örgütü ile göğüs göğüse savaşı tek ordu konumundadır. Ayrıca Suriye/Dabık'ta kıyamet savaşı yaşanacağını söyleyerek kendine kutsiyet atfeden DEAŞ; Türk Silahlı Kuvvetleri tarafından Dabık'tan çıkarılmış ve örgüte hem askerî hem de söylemsel ve ideolojik bir darbe vurulmuştur. Süreç içerisinde Irak ve Suriye'de etkinliğini yitiren terör örgütü, sözde Horasan yapılanması üzerinden Afganistan ve Pakistan odaklı terör saldırılarının yanı sıra İran, Türkiye ve Rusya'daki terör saldırılarıyla birlikte yeniden kendinden söz ettirme çabasına girmiştir. Örgütün, Türkiye sınırı etrafında alan bulamayıp Orta Asya ve Afrika'da konuşlanmak zorunda kalmasında, Türkiye'nin örgütle etkili askerî mücadelesinin önemli bir rolü olmuştur.

DEAŞ/Horasan yapılanması örgütlü varlığı ile bir yandan Afganistan-Pakistan bölgesinde belirli alanlarda kontrol kurmayı amaçlarken bir yandan da insan kaynağı devşirmek için Tacikistan ve Özbekistan başta olmak üzere Orta Asya'dan yararlanmaktadır. Bu nedenle DEAŞ/Horasan yapılanması Orta Asya ülkelerindeki siyasi, sosyokültürel ve ekonomik sorun alanlarını yoğun bir şekilde istismar etmeye çalışmaktadır.

DEAŞ/Horasan yapılanmasının eleman temini için Orta Asya ülkelerine yönelmesinin ve bu bağlamda gelişim kaydetmesinin birkaç temel nedeni bulunmaktadır. DEAŞ/Horasan yapılanması, propaganda yöntemlerinde etkili bir iletişim stratejisi yürütmektedir. Bu bağlamda şiddet söylemini kullanarak diğer radikal örgütlerden de militan çekebilmektedir. Kuruluşunu müteakip 2015-2019 yılları arasında yürüttüğü toprak kazanma stratejisi ve kontrol altına aldığı toprak üzerinde idaresini sürdürebilmesi bu olguyu besleyen bir rol oynarken elemanlarına daha fazla maddi imkân sunması bu noktada destekleyici bir unsur olarak devreye girmektedir. Ayrıca birey ve toplumların kırılganlıkları ile istismar alanlarını doğru tespit edebilmekte, özellikle gençleri bu anlamda manipüle edebilmektedir. Tüm bu hususlar aynı zamanda diğer terör örgütlerinin elemanlarının da DEAŞ/Horasan yapılanmasına katılmasına neden olmaktadır.

Suriye'ye yönelik Fırat Kalkanı, Zeytin Dalı ve Barış Pınarı operasyonları sadece DEAŞ terör örgütüne yönelik değil, Türkiye sınırlarında oluşturulmak istenen "terör koridoru"na karşı topyekûn mücadelenin de bir göstergesi olmuştur.

Afganistan-Pakistan bölgesinde terör yaratma imkân ve kabiliyetini hâlihazırda korumaya devam eden DEAŞ/Horasan yapılanması, terör eylemlerinde bölgenin ötesine geçen ve diğer ülkeleri hedef alan bir strateji izlemektedir.

DEAŞ/Horasan yapılanmasının diğer önemli bir özelliği de liderlik yapısına yönelik gerçekleştirilen dekapitasyon¹ operasyonlarına ve kayıplarına rağmen varlığını bölünmeden sürdürebilmesidir.

Afganistan-Pakistan bölgesinde terör yaratma imkân ve kabiliyetini hâlihazırda korumaya devam eden DEAŞ/Horasan yapılanması, terör eylemlerinde bölgenin ötesine geçen ve diğer ülkeleri hedef alan bir strateji izlemektedir. 3 Ocak 2024 tarihinde İran/Kirman'da Kasım Süleymani'nin ölüm yıl dönümünü anma törenine, 28 Ocak 2024 tarihinde Türkiye/İstanbul'da bir kiliseye ve 22 Mart 2024 tarihinde Rusya/Moskova'da Crocus belediye binasına yönelik gerçekleştirdiği saldırılar bu stratejinin son dönem yansımaları arasında zikredilebilir. Bu çerçevede DEAŞ/Horasan yapılanmasının gerek terör eylemleriyle gerekse propaganda kanalları üzerinden söylem dilinde tehdit seviyesini küresel bir ölçüğe taşıdığı görülmektedir. *Voice of Khorasan* (Horasan'ın Sesi) dergisinde terör örgütü, Orta ve Güney Asya ülkelerinin yanı sıra Batılı ülkeleri ve Türkiye'yi de hedef aldığını sıklıkla dile getirmektedir.

Bu noktadan hareketle bu raporda DEAŞ/Horasan yapılanması; örgütlenme özellikleri, insan kaynağı yapısı, eylem taktikleri ve stratejisi ile inşa ettiği söylem evreni ve propagandası üzerinden verdiği mesajların içeriği çerçevesinde incelenmektedir.

Bu raporun amacı, DEAŞ merkezî yapılanmasındaki dağılıma neticesinde, DEAŞ/Horasan yapılanmasının örgütsel son durumunu ve hareket tarzını ortaya çıkarmak ve bu çerçevede tehdit seviyesini anlamlandırmaktır. Aynı zamanda bu raporda, radikalleşme süreçleri bağlamında DEAŞ/Horasan yapılanmasının eleman temin etmesi ve terör eylemi gerçekleştirme kapasitesine ulaşmasına zemin hazırlayan dinamikler, radikalleşme literatüründeki "itici ve çekici faktörler" kavramsallaştırması çerçevesinde analiz edilmektedir.

Raporun ilk bölümünde, radikalleşme süreçleri ile bunu etkileyen itici ve çekici faktörlere ilişkin literatüre değinilecektir. DEAŞ/Horasan yapılanmasının özellikle Türkiye için stratejik öneme sahip Orta Asya bölgesinden eleman temin etme çabalarının, örgütün propagandasında iddia ettiği

¹ Dekapitasyon operasyonlarının terör örgütlerini etkisizleştirmedeki rolü üzerine literatürdeki tartışmalar genellikle olumsuz yöndedir. Robert Pape, terör örgütü liderlerini hedef almanın savaşta zorlayıcı bir araç olarak "hiçbir zaman etkili olmadığını" savunurken Jenna Jordan, terör örgütlerinin, üst düzey liderleri yakalandıktan ya da öldürüldükten sonra nadiren çöktüğünü ifade etmektedir. Bu bağlamda terör örgütleriyle etkili mücadele için sadece dekapitasyon operasyonlarının değil, çok boyutlu yaklaşımın benimsenmesi gerektiği tartışılmaktadır. Daha fazla tartışma için bk. Patrick B. Johnston; Does Decapitation Work? Assessing the Effectiveness of Leadership Targeting in Counterinsurgency Campaigns. *International Security* 2012; 36 (4): 47-79.

gibi sözde İslami inanç ve değerlere bağlılıktan kaynaklanmadığı, aksine bölgede yabancı devletlerin de dâhil olduğu politik, ekonomik ve sosyokültürel gelişmelerin doğurduğu sonuçlarla ilişkili olduğu ortaya konulacaktır.

İkinci bölümde, DEAŞ/Horasan yapılanmasına ilişkin güncel bir analiz imkânı sunmak maksadıyla DEAŞ/Horasan'ın örgütsel yapısından, örgütlenme dinamiklerinden ve motivasyon unsurlarından bahsedilecektir. Sonrasında Orta Asya bölgesinden DEAŞ/Horasan yapılanmasına katılımı motive eden sosyoekonomik ve kültürel dinamikler analiz edilecektir. Örgütün etki kurma hedefinde olan Kafkasya bölgesindeki radikalleşme süreçlerine etki eden faktörler de değerlendirilecektir.

Üçüncü bölümde; terör örgütünün stratejisi, taktikleri ve hedefleri doğrultusunda eylem stratejisi analiz edilecektir. Terör örgütünün, terör saldırıları üzerinden kendisini görünür kılmasının yanı sıra bunu nasıl bir anlatıya dönüştürdüğü ve hangi sembollerle sunduğu da bu yapının anatomisinin anlaşılması açısından önem arz etmektedir. Bu maksatla dördüncü bölümde, DEAŞ/Horasan'ın basılı yayınları ile sosyal medya kanalları üzerinden yaptığı yazılı ve görsel yayınların incelenmesi çerçevesinde söylem analizine ilişkin elde edilen bulguların değerlendirilmesi sunulacaktır. Beşinci bölümde, DEAŞ/Horasan yapılanmasının Türkiye'deki faaliyet girişimleri incelenecektir. Son bölümde ise terör örgütüne ilişkin tespitler ışığında DEAŞ ile mücadele kapsamında izlenebilecek hareket tarzına ilişkin önerilere yer verilecektir.

BÖLÜM 1:

Radikalleşme Süreçlerinde İtici ve Çekici Faktörler

Genel olarak bakıldığında mağduriyet yaşamış, aşağılanmaya maruz kalmış; bireysel ve grupsal adaletsizliğe uğradığını, çıkar ve değerlerinde tahrip oluştuğunu düşünenlerin bütün bu etkileşimlere ve radikalleşme dalgasının etkisine daha açık olduğunu iddia eden bir akademik yazın mevcuttur.

Radikalleşme Süreçlerinde İtici ve Çekici Faktörler

Radikalleşme literatüründe, genellikle meseleyi bireysel bir sapmadan ziyade toplumsal bir olgu ve ilişkisel bir bağlam içinde ele almanın önemine vurgu yapılmaktadır.⁷ Ancak, standart bir radikalleşme deneyiminden bahsetmek oldukça güç olduğu gibi bireylerin veya küçük grupların toplumsal ve küresel faktörlerle nasıl etkileşimde bulunduğu dair belirli bir formül de yoktur. Radikalleşmeye neden olan arka plan unsurlardan, zihinsel yapılardan ve bu unsurları tetikleyen ortamlardan bahsedilebilir. Son zamanlarda, çevrim içi platformlar, cezaevleri ve çeşitli kültürel etkinlikleri içeren sosyal faaliyet ortamları, yeni radikalleşme eğilimlerinin yayılmasında önemli bir rol oynamaktadır. Genel olarak, mağduriyet yaşamış, aşağılanmış veya bireysel ve toplumsal adaletsizliklere maruz kalmış kişilerin, bu etkileşimlere ve radikalleşme eğilimlerine daha açık olduğunu savunan bir akademik literatür bulunmaktadır.⁸

Literatürde, dünya ve olaylara esneklikten uzak; siyah/beyaz, doğru/yanlış şeklinde keskin hatlarla bakanlarda radikalleşme eğilimlerinin daha yüksek olduğu da bir başka tespit olarak öne çıkmaktadır.⁹ Radikalleşme ve özellikle şiddeti mümkün kılan diğer bir husus ise radikalleşme sürecinden geçenlerin, eylemlerini kendilerini de aşan daha geniş bir kitle ve topluluk için yaptıklarına ve kişiliklerini de bu topluluğun çıkar ve değerleri uğruna feda ettiklerine dair inanışlarıdır.¹⁰ Bir tür diğerkâmlık hissi, radikalleşme temayülünü kolaylaştırıp kişisel ve toplumsal düzeyde daha kabul edilebilir bir kalıba sokabilmektedir.

İtici faktörler, kırılgan bireylerin aşırı şiddet yoluna "itilme"sini kolaylaştıran, içinde bulunduğu toplumsal ortamdaki olumsuz sosyal, kültürel ve siyasi koşullar şeklinde özetlenebilir. İtici faktörler; çoğunluk tarafından radikalleşmenin temel sebepleri olarak öne sürülen yoksulluk, işsizlik, bilgisizlik/cehalet, ayrımcılık ve siyasi/ekonomik tecrit gibi etmenlerdir.¹¹ **Çekici faktörler** ise kırılgan bireyleri aşırı örgüte "çeken" örgütsel özellikler ve faydalardır. Bunların başlıcaları; grup ideolojisi (Özellikle kişinin yaşam koşullarının pasif ve hissiz demokratik araçlar yerine şiddet yoluyla değiştirilmesine vurgu yapmaktadır.), güçlü dayanışma bağları, aidiyet hissi, prestij inşası, şan, şöhret veya zafer beklentisi ile diğer sosyalleşme faydalarıdır.¹²

Radikalleşme süreçlerine topyekûn bir bakış açısıyla yaklaşmak hatalı olacaktır çünkü radikalleşme, bir sonuç değil bir süreçtir ve bu sürecin farklı aşamaları bulunmaktadır. Her aşamada farklı önlemler ve mücadele

mekanizmaları geliştirilebilir. "The Routledge Handbook of Terrorism Research" adlı çalışmada radikalleşmenin sebepleri bağlamında çok sayıda etken sıralanmaktadır¹³, ancak bu liste kesinlikle kapsayıcı değildir. Radikal örgütlerde farklı roller üstlenen aktörlerin gerekçe ve motivasyonları da farklılık gösterebilir.¹⁴ Bazı araştırmacılar, bu farklılıkları radikalleşme veya radikal örgütlerdeki farklı katmanlar olarak ifade etmektedir.¹⁵ Radikalleşme sürecini anlamaya yönelik geliştirilen modellerin çoğu, doğrusal ilerleyen bir süreçten ziyade farklı yöntemlerin izlenebileceğini öne sürmektedir.¹⁶ Ancak, literatürdeki birçok çalışma, süreçler arasında tek yönlü bir seyir öngörürken, aşamalar arasındaki geçişleri belirli mekanizmalar şeklinde açıklamaya çalışmaktadır.¹⁷

Tablo 1: Radikalleşme Süreçlerinde İtici ve Çekici Faktörler¹⁸

İTİCİ FAKTÖRLER	
Sosyoekonomik Dezavantaj	Araştırmalar, sürekli olarak sosyoekonomik dezavantajın terörizme katılımıda önemli bir itici faktör olduğunu göstermektedir. İşsizliğin ve sosyal eşitsizliğin hüküm sürdüğü ekonomik olarak yoksun ortamlardaki bireyler, sosyoekonomik iyileşme vadeden terörist grupların etkisine daha açıktır.
Siyasi Hoşnutsuzluklar	Siyasi baskı, adaletin işlemediği algısı ve devlet ya da yabancı aktörler tarafından aşağılanma; radikal inançları katalize edebilmektedir. Bu tür koşullar, algılanan düşmanlara karşı yabancılaşıma ile kızgınlık duygusunu besleyerek aşırılık yanlısı söylemleri daha cazip hâle getirmektedir.
Kültürel ve Dinî Ayrımcılık	Kültürel ve dinî kimliğe dayalı ayrımcılık; bireyleri, kendi gruplarının haklarını ve onurunu savunmayı taahhüt eden terörist gruplara da yönlendirebilmektedir. Bu durum, entegrasyon politikalarının başarısız olarak algılanabildiği çok kültürlü toplumlarda özellikle dikkat çekicidir.
Kişisel Koşullar	Travma ya da sevdiklerini kaybetme gibi kişisel çatışma deneyimleri, bireyleri intikam almak ya da içinde buldukları koşullar üzerinde kontrol sahibi olmak amacıyla radikalleşmeye itebilmektedir.

ÇEKİCİ FAKTÖRLER	
İdeolojik Çekicilik	Terör örgütleri genellikle güçlü bir amaç ve kimlik duygusu sunan ilgi çekici anlatılar üretirler. Bu anlatılar özellikle anlam ve aidiyet duygusu arayan bireyler için çekici olabilmektedir.
Sosyal Ağlar	Sosyal ağlar, örgüte katılımı kritik bir rol oynamaktadır. Terörist faaliyetlerde yer alan aile, arkadaş veya toplum liderleriyle olan bağlantılar; kurulan ilişkisel ağlar aracılığıyla bireylerin katılımını önemli ölçüde etkileyebilmektedir.
Finansal Teşvikler	Bazı durumlarda terör örgütleri tarafından sağlanan mali teşvikler özellikle ciddi ekonomik yoksunlukların yaşandığı bölgelerde, bir çekme faktörü olarak devreye girebilmektedir.
Macera ve Statü Arayışı	Macera ve statü arayışı ve bir akran grubu içinde statü vaadi de bireyleri özellikle de gençleri terör örgütlerine çekebilmektedir. Bu tür örgütler genellikle faaliyetlerini kahramanca ve asil olarak tasvir etmektedir.

Siyasal şiddet literatürünün yanıtlamaya çalıştığı sorulardan biri de şiddet olgusunun hangi şartlar bağlamında ortaya çıktığıdır. Yukarıda da ifade edildiği üzere bu mesele kimi zaman birey odaklı kimi zaman da grup veya daha geniş bağlamlarda ele alınmaktadır. Dahası şiddet olgusu ile söz gelimi bireylerin eğitim geçmişi, finansal durumları ve kültürel çevresi arasında bir nedensellik kurmak ve böylece her koşulu açıklayabilecek bir model ortaya koyma çabası da literatürün yoğunlaştığı alanlardan bir başkasıdır.

Bu modellere genellikle sosyal ya da siyasi ortamın kötüye gitmesi gibi kolaylaştırıcı etkenler ve mikro ya da makro düzeyde analiz edilen hızlandırıcı olaylar eşlik etmektedir. Oysa yoksulluk ve eğitimsizlik gibi faktörlerin bombalı intihar eylemlerinin birincil nedenleri olmayabileceğine dair çalışmalar mevcuttur.¹⁹ Keza kimi çalışmalarda da “yoksulluk ve terörizm arasındaki herhangi bir bağlantının dolaylı, karmaşık ve muhtemelen oldukça zayıf olduğu” öne sürülmektedir.²⁰ Ayrıca mevcut verilerin “yoksulluğun azaltılmasının uluslararası terörizmi anlamlı bir şekilde azaltacağı konusunda iyimser olmak için çok az neden sunduğu” yine ilgili literatürün altını çizdiği tespitler arasında dikkat çekmektedir. Öte yandan radikalleşme tartışmalarına kültürel mülahazaların dâhil edilmesinin belirleyici bir faktör olarak görülmemesi gerektiğine dair yaygın bir kabul vardır. Bununla beraber intihar eylemlerinin hızlı coğrafi yayılımına bakılırsa²¹ bu taktiğin kısa sürede Tamil İlam

Kurtuluş Kaplanları (TİKK) gibi farklı refah seviyesine ve eğitim arka planına sahip bölge, kültür ve örgütlerde karşılık bulduğu görülecektir.²²

Muhtelif açıklama modelleri arasında öne çıkan bir yaklaşım da uluslararası askerî müdahaleler ve intihar eylemleri arasındaki ilişkiye odaklanır: “Yabancı askerî müdahaleler, müdahaleye maruz kalan ülkelerde intihar saldırısı riskini artırıyor mu?” sorusu uzun zamandır güvenlik, radikalleşme ve terörizm konularıyla ilgilenenleri meşgul etmeye devam etmektedir. 138 ülkenin 1981-2005 arası verilerinden hareketle yapılan bir çalışmada, sadece daha fazla sayıda kara birliği içeren dış müdahaleye maruz kalan ülkelerde intihar saldırılarının arttığı tespit edilmiştir.²³

Her ne kadar nedenler ve örüntüler arasında bir çeşitlilik olsa da uzmanların çoğu, düzeni sağlamak için yapılan üçüncü taraf müdahalelerinin, başta intihar saldırıları olmak üzere terörizm riskini artırdığı konusunda hemfikirdir.²⁴ Üçüncü taraf ülkeler tarafından terörizm veya isyan faaliyetlerini önlemek şeklinde gerekçelendirilen askerî müdahaleler; örgütlerin ideolojik anlatıyı sürdürmelerinde ve onu gerçek, inandırıcı, ikna edici ve gerekli kılmalarında verimli bir şekilde kullanılmaktadır.

Tam bu bağlamda ulusaşırı grupların, yerel grupların stratejilerine etkilerinden bahsedilebilir. Yabancı savaşçıların yerel gruplara dâhil olmasıyla el yapımı patlayıcıların (EYP) kullanımı, intihar saldırıları ve hedefli suikastlar da dâhil olmak üzere daha sofistike taktiklerin benimsendiği görülmektedir. Taktiksel yönelimdeki bu değişim, grupların savaş alanı koşullarına yanıt olarak eylem repertuarını değiştirdiğini göstermektedir. Robert Pape’in analizine göre intihar eylemleri, işgal altındaki topraklarda yabancı askerî güçlerin müdahalesine karşı hesaplanmış ve taktiksel bir tepki olarak görülebilir. Pape ayrıca intihar eylemlerinin, farklı dinlere mensup yabancı işgalcilerin bölgeden çıkarılmasında etkili olduğunu öne sürmüştür. Dolayısıyla bu taktiğin taklit edilme hızı, yabancı askerî müdahaleyle karşı karşıya kalınan durumlarda isyancılar lehine gösterdiği başarı oranına bağlanabilir.²⁵

Radikalleşme, terörizm ve yabancı savaşçılar konusu; DEAŞ terör örgütü ortaya çıkmadan çok önce de farklı örnekler üzerinden tartışılmış ve bu konularda çeşitli teori ve yaklaşımlar ortaya konulmuştur. Yukarıda zikredilen çalışmaların her biri, radikalleşme süreçlerine farklı perspektiflerden bakmaktadır. Bu bağlamda DEAŞ terör örgütünün faaliyetlerinin bölgesel/yerel bağlamlar göz önünde bulundurularak ve siyasi, ekonomik, kültürel ve ideolojik dinamikler dikkate alınarak tartışılması, konunun daha etraflı bir biçimde anlaşılmasına imkân ve katkı sunacaktır.

“Yabancı askerî müdahaleler, müdahaleye maruz kalan ülkelerde intihar saldırısı riskini artırıyor mu?” sorusu uzun zamandır güvenlik, radikalleşme ve terörizm konularıyla ilgilenenleri meşgul etmeye devam etmektedir. 138 ülkenin 1981-2005 arası verilerinden hareketle yapılan bir çalışmada, sadece daha fazla sayıda kara birliği içeren dış müdahaleye maruz kalan ülkelerde intihar saldırılarının arttığı tespit edilmiştir.

BÖLÜM 2:

DEAŞ/Horasan Yapılanması: Örgüt Yapısı, Örgütlenme Dinamikleri ve Motivasyon Unsurları

DEAŞ terör örgütü, bugüne kadar Selefi-Tekfirci terör örgütleri arasında en merkezîyetçi yapıyı kurmuş olan örgüttür. Diğer taraftan dışlayıcı dinî söylem bakımından DEAŞ terör örgütü, Haricilerin modern dönemdeki iz düşümü olarak ifade edilmektedir.

DEAŞ/Horasan Yapılanması: Örgüt Yapısı, Örgütlenme Dinamikleri ve Motivasyon Unsurları

DEAŞ terör örgütü, bugüne kadar Selefi-Tekfirci terör örgütleri arasında en merkezîyetçi yapıyı kurmuş olan örgüttür. Diğer taraftan dışlayıcı dinî söylem bakımından DEAŞ terör örgütü, Haricilerin modern dönemdeki iz düşümü olarak ifade edilmektedir.²⁶ En tepede örgütün lideri sözde halife sıfatını alarak yönetici şeklinde konumlandırılmakta ve onun altında bir sözde bakanlar kurulu ve danışma kurulu (şûra kurulu) yer almaktadır. Sözde bakanlar kurulunun altında ise heyetler ve komiteler, vilayetler ve divanlar olmak üzere üçlü bir yapılanma bulunmaktadır. Örgütün beyan ve şemalarına göre kendisine başka ülkelerden bağlılık açıklayan yapıları yönettiği uzak vilayetler ofisi, "heyetler ve komiteler" isimli birimin altında yer alırken terör saldırılarının emirlerini verdiği ve gerekli destekleri sağladığı askerî kanat, "divanlar" denilen yapılanmanın altında yer almaktadır (DEAŞ Propaganda Videosu, 6 Temmuz 2016).

DEAŞ terör örgütü yapılanmasının bir diğer önemli özelliği de sözde vilayetler oluşturmasıdır. Birinci vilayet biçimi, terör örgütünün doğrudan kontrol ettiği Suriye ve Irak'taki idari yapılanmasıdır. DEAŞ, sözde hilafet ilanından sonra Irak'ta; Anbar, Bağdat, Kuzey Bağdat, Güney Bağdat, Felluce, Ninova, Kerkük, Diyala, Selahattin ve Fırat vilayetlerini kurmuştur (DEAŞ Propaganda Videosu, 6 Temmuz 2016). Bu bölgelere sözde yöneticiler atamış ve daha sonra devlet olduğu iddiasından hareketle bu vilayetlerde sözde yürütme ve yargı kurumları oluşturmuştur. DEAŞ'ın ikinci vilayet biçimi ise Irak ve Suriye dışındaki örgütlenmelerini temsil etmektedir. DEAŞ kendisini öncüllerinin aksine sözde bir devlet olarak ilan ettiği için bu devlete dünyanın farklı yerlerinden bağlılık yemini eden diğer örgütleri birer vilayet olarak tanımlamıştır. Bu çerçevede kendisine bağlılık yemini eden örgütlerin kontrol ettiği/etmeyi arzu ettiği uzak bölgeleri Horasan, Mağrip, Batı Afrika gibi isimler vererek kendisine bağlı idari yapılar olarak resmetmeye çalışmıştır.²⁷

Terör örgütünün 2014-2016 yılları arasında gücünün doruğunda bulunduğu dönemde kurmuş olduğu bu merkezîyetçi yapı, örgütün kontrol ettiği toprakları kaybetmesiyle birlikte önce gevşemeye başlamış, daha sonra ise dağılmıştır. Yukarıda adı geçen uzak vilayetler idaresinin adı değiştirilmiş ve vilayetler genel idaresi olmuştur. Ayrıca örgütün kontrolü altındaki bölgelerden elde ettiği gelirlerden uzak bölgelere pay aktarmaması, merkezî yapıya olan bağlılığın azalmasına neden olmuştur. Vilayetler için sözde hilafet devletinin içinde yer almak bir "marka değer" olmasına

rağmen lojistik destek ağlarının zayıflaması, örgüt liderlerinin kendilerine bağlılık ilan eden yapılar üzerindeki otoritesini zayıflatmıştır.

DEAŞ/Horasan'ın 2015 yılında kuruluşunun ilanından sonra gerçekleştirdiği eylemler ve hareket tarzında merkezî yapıya ideolojik ve söylemsel bazda bağlı olmasına ilişkin somut verilere karşın bu yapının, eylemsel planlamalarında ve hareket tarzında merkezî yapıdan talimat alarak hareket edip etmediği konusu, kurulduğu yıldan itibaren tartışmalı bir görünüm arz etmiştir. Bu husus, DEAŞ'ın Orta Doğu yapısında yaşanan dağılma ile birlikte DEAŞ/Horasan'ın nasıl bir bağlamda hareket ettiğinin anlaşılmasını terörizmle mücadele açısından önemli kılmaktadır.

Fotoğraf 1: DEAŞ/Horasan'ın Kurucu Lideri Eski Tahrik-i Taliban-ı Pakistan (TTP) Üyesi Hafız Said Han'ın DEAŞ'a Biat Ettiği Ana İlişkin Fotoğraf

Kaynak: Al Jazeera. Erişim Adresi:
<https://www.aljazeera.com/news/2016/8/13/afghan-pakistan-isils-hafiz-saeed-khan-killed>

DEAŞ/Horasan'ın 2015 yılında kuruluşunun ilanından sonra gerçekleştirdiği eylemler ve hareket tarzında merkezî yapıya ideolojik ve söylemsel bazda bağlı olmasına ilişkin somut verilere karşın bu yapının, eylemsel planlamalarında ve hareket tarzında merkezî yapıdan talimat alarak hareket edip etmediği konusu, kurulduğu yıldan itibaren tartışmalı bir görünüm arz etmiştir.

Ocak 2015'te DEAŞ'ın sözcüsü Ebu Muhammed el-Adnani, DEAŞ'ın sözde Horasan vilayetinin kurulduğunu ilan etmiştir. El-Adnani Ocak 2015'te yayımlanan bir görüntülü açıklamasında "Mücahitler, Horasan vilayetini ilan etmenin şartlarını yerine getirmiş ve emirülmü'minine biat ilan etmişlerdir." ifadelerini kullanmıştır. El-Adnani, Hafız Said'in DEAŞ'ın sözde Horasan vilayetinin valisi olarak atandığını ve Abdurrauf Hadim'in de yardımcısı olduğunu ilan etmiştir.

Horasan yapılanmasının lider kadrosunda Peştunların öne çıktığı gözlemlenmektedir. Örgütün Afganistan'daki eylemlerinin çoğunu gerçekleştiren ve sayıca fazla olan kısmı, temelde Pakistan ve Afganistan'daki Peştunlar arasından örgüte dâhil edilmiş sayıca kalabalık fakat eğitim ve silah/teçhizat açısından daha zayıf olan gruptur.

Söz konusu gelişmeler çerçevesinde değerlendirildiğinde DEAŞ/Horasan yapılanmasının örgütlenme süreçleri iki temel dönem etrafında incelenebilmektedir: (I) 2015-2020 yılları arasında kuruluş, yükseliş ve düşüş; (II) 2021 yılında ABD'nin Afganistan'dan çekilmesiyle başlayan yeniden yapılanma arayışı. Afganistan ve Pakistan bölgelerinde 2014 yılında TTP, el-Kaide ve Taliban savaşçılarından ayrılan kişilerle kurulmaya başlanan Horasan yapılanması, 2015 yılında DEAŞ lideri Ebubekir el-Bağdadi'nin Pakistan vatandaşı Hafız Said Han'ı örgütlenmenin ilk emîri olarak seçmesiyle resmî olarak ilan edilmiştir.²⁸

Horasan yapılanmasının lider kadrosunda Peştunların öne çıktığı gözlemlenmektedir. Örgütün Afganistan'daki eylemlerinin çoğunu gerçekleştiren ve sayıca fazla olan kısmı, temelde Pakistan ve Afganistan'daki Peştunlar arasından örgüte dâhil edilmiş sayıca kalabalık fakat eğitim ve silah/teçhizat açısından daha zayıf olan gruptur. Örgütün diğer tabakası ise Orta Asya ülkelerinden ve Afganistan'ın doğu kesiminde DEAŞ/Horasan'ın ilk genişleme döneminde ele geçirdiği uzak köylerden örgüte katılan kişilerden oluşmaktadır. Ön plana çıkan yabancı militanların çoğunun Özbek ve Tacik uyruklu oldukları ve bunların Afganistan'a dışarıdan gelmelerine rağmen bölge halklarıyla dilsel ve etnik yakınlıkları nedeniyle daha kolay iletişim kurabildikleri bilinmektedir.²⁹

Afganistan'ın Pakistan sınırında yer alan Nengerhar bölgesinde örgütlü yapısının bir kısmı bulunan DEAŞ/Horasan, bu bölgede yürütülen uyuşturucu ve insan kaçakçılığı faaliyetleriyle de kendisini beslemektedir. Bunun yanı sıra yasa dışı vergilendirme ile yasa dışı değerli taş ve mineral madenciliği üzerinden de gelir temin etmektedir.³⁰ Karaborsa faaliyetleri gibi yollarla da önemli bir gelir elde etmiş olan örgüt, 2020'den itibaren yaşadığı toprak kayıpları nedeniyle ekonomik olarak da bir ölçüde güç kaybı yaşamıştır. Diğer taraftan bu durum, eleman teminini zorlaştırmış olsa da 2021 itibarıyla DEAŞ/Horasan'ın insan kaynağını belli bir düzeyde tutabildiği görülmektedir.

Tahrik-i Taliban-ı Pakistan (TTP): Pakistan ordusuna karşı 2007 yılında birleşen birden fazla silahlı grubun oluşturduğu bir yapılanmadır. Yapılanmanın liderleri amaçlarının, Pakistan hükûmetini devirerek sözde halifelik kurmak olduğunu ifade etmektedirler.

Kaynak: National Counterterrorism Center. Erişim Adresi:
<https://www.dni.gov/nctc/groups/ttp.html>

erişim sağlamıştır.³³ Bu durum, dünyanın birçok yerine seyahat etme veya barınma olanakları bakımından Afganistan vatandaşlarına göre daha geniş imkânlar sahip olan Orta Asya ülkeleri vatandaşlarını militan temini açısından daha cazip ve kullanışlı hâle getirmektedir.³⁴ DEAŞ/Horasan'ın, DEAŞ'ın diğer uzak örgütlenmelerinden farklı olarak kendisini bulunduğu bölgenin dışında da gösterme arayışı ve bunu bir ölçüde başarabilmiş olması, onu yerel bir sorun olmanın ötesine geçirmektedir.

DEAŞ terör örgütü, kendi yapısını tanımlarken tercih ettiği isimlerde örgütsel yapının büyüklüğü ile imkân ve kabiliyetlerini önceleyen bir söylem dili inşa etmektedir. Bu çerçevede "devlet" kelimesini kullandığı gibi Farsça kökenli olan ve güneşin yükseldiği yer anlamına gelen "Horasan" kelimesini tercih etmesi de terör örgütünün geniş bir coğrafi alanı hedef alma ve grubun imkân ve kabiliyet ile gücünü mistikleştirerek bireyin algı dünyasında bu uyarıların işlevsel hâle getirme çabasıyla ilişkilidir.

DEAŞ/Horasan'ın, DEAŞ'ın diğer uzak örgütlenmelerinden farklı olarak kendisini bulunduğu bölgenin dışında da gösterme arayışı ve bunu bir ölçüde başarabilmiş olması, onu yerel bir sorun olmanın ötesine geçirmektedir.

Horasan adı, İslam'ın altın çağına referansla İslam'ın yeniden güçlü doğuşunu mümkün kılacağı iddiası ile DEAŞ tarafından propaganda amacıyla kullanılmaktadır. 7. yüzyılın ortalarından itibaren Horasan bölgesi çoğunlukla günümüzün Kuzeydoğu İran'ını, Türkmenistan, Özbekistan, Tacikistan ve Afganistan'ın bazı kısımlarını kapsamaktaydı. Bu tarihî Horasan bölgesinin aksine DEAŞ/Horasan yapılanması; Orta Asya, Pakistan, Hindistan'ın çoğu ve İran'ın bazı bölgelerine yayılan bir coğrafi bölgeyi temsil ettiği iddia etmektedir.³⁵

Harita 2: DEAŞ/Horasan Yapılanmasının Etkin Olmaya Çalıştığı Orta Asya Haritası

DEAŞ'ın hedefinde olan Horasan bölgesi, Orta Asya'da birçok ülkeyi kapsayan tarihî ve kültürel bir havza konumundadır.³⁶

DEAŞ/Horasan, ideolojik olarak Horasan ismine atıfla Afganistan, Pakistan, Türkmenistan, Tacikistan, Özbekistan ve İran'ı hedeflediği küresel ve ulusüstü İslami kurallarla yönetilen bir halifelik kurmayı amaçladığını ifade etmektedir.³⁷ DEAŞ/Horasan bu kapsamda, Kazakistan'dan Sri Lanka'ya ve Maldivler'den Çin'e kadar olan bölgenin hâkimiyetini sözde halifelik adı altında kontrol altına almayı amaçlamaktadır.³⁸ Buna göre DEAŞ/Horasan'ın sözde ilk valisi Hafız Said Han, örgütün amaç ve hedeflerini "Horasan vilayetinin İslam ve Müslümanlar için büyük önemi var. Bir zamanlar çevresindeki bölgelerle birlikte Müslümanların idaresi altındaydı. Vilayet, Allah'ın izniyle bütün bu bölgelerin tekrar Allah'ın şeriatı ile yönetilinceye ve böylece mübarek Hilafet'in toprakları genişletilinceye kadar yeniden fethedilmesinin kapısıdır." şeklinde ifade etmiştir.³⁹

Vahan Koridoru: Kuzeydoğu Afganistan'da; Pakistan, Çin ve Tacikistan sınırındaki dar bir toprak şeridi olan Vahan Koridoru, Asya'nın büyük bölgelerini birbirine bağlayan tarihî ve stratejik bir köprü görevi görmektedir. Vahan Koridoru, bölgesel iş birliği ve ekonomik entegrasyonu kolaylaştırma potansiyeline sahiptir.

Kaynak: Amir, 2023. Erişim Adresi: <https://pakistan-horizon.pii.org.pk/index.php/pakistan-horizon/article/view/323/284>

Harita 3: Vahan Koridoru

DEAŞ/Horasan, ideolojik olarak Horasan ismine atıfla Afganistan, Pakistan, Türkmenistan, Tacikistan, Özbekistan ve İran'ı hedeflediği küresel ve ulusüstü İslami kurallarla yönetilen bir halifelik kurmayı amaçladığını ifade etmektedir.

DEAŞ/Horasan, "mevcudiyetini korumak ve genişlemek" (باقية وتتمدد) mottosu çerçevesinde propaganda unsurlarını kullanmaktadır. Kendi ideolojisi doğrultusunda çerçeveledikleri kurallar dışında hareket eden tüm diğer Müslümanları ve Müslüman ülkeleri tekfir etmekte ve bu bağlamda onları kâfir ve mürtet (dinden çıkmış) olarak adlandırmaktadır.

DEAŞ terör örgütü, ideolojisini Selefi-Tekfirci bir anlayışa dayandırmaktadır. Selefi düşünce, temel olarak İslam dinini başlangıçtaki şekliyle anlama ve bilgiyi ilk kaynaklarından elde etmeye dönüş yapma anlamı taşımaktadır. 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren İslam düşünürlerinin Kur'an ve sünnete dönmeyi savunarak taklitten uzaklaşmayı öne çıkarmaları, Selefiliğin bu dönemde daha çok tartışılmasına zemin hazırlamıştır.⁴⁰ Ancak DEAŞ terör örgütünün yaklaşımını, İslam dini kapsamında bir perspektif ile ilişkilendirmek ve örgütün ideolojisini buradan okumak, örgütün propagandasının kabulü anlamına gelecektir. Çünkü Selefi olarak adlandırılan gruplar, İslam tarihinin ilk üç nesline tabi olma konusunda ortak bir görüşe sahip olsalar da bu perspektifin bireysel olarak ifade biçimi ya da toplumsal faaliyet alanında uygulanması konusunda görüş ayrılıklarına sahiptirler. Bir grup sadece tebliğ etmekle yetinirken diğer bir grup, toplumsal değişimi sağlamak için legal faaliyetlerde bulunmayı savunmaktadır. Bunların dışında kalan aşırılıkçı bir grup ise şiddet ve terörü bir yöntem olarak benimsemekte ve gizli örgütlenme yoluna gitmektedir.⁴¹ Dolayısıyla bu noktada artık dinî bir yaklaşımdan değil, dini istismar eden bir terörist örgütten bahsedilebilmektedir.

DEAŞ/Horasan, "mevcudiyetini korumak ve genişlemek" (باقية وتتمدد) mottosu çerçevesinde propaganda unsurlarını kullanmaktadır. Kendi ideolojisi doğrultusunda çerçeveledikleri kurallar dışında hareket eden tüm diğer Müslümanları ve Müslüman ülkeleri tekfir etmekte ve bu bağlamda onları kâfir ve mürtet (dinden çıkmış) olarak adlandırmaktadır. DEAŞ/Horasan terör örgütü, sözde cihat çağrısı ile el-Kaide ve Taliban'dan umudunu kesenlerde eyleme geçme motivasyonu oluşturmaktadır. Bu bağlamda DEAŞ/Horasan'ın 2019 yılında Pakistan ve Hindistan'da yeni coğrafi alanları kontrol altına aldığı duyurması gibi örnekler, bireyler nezdinde örgütün gerçekte olduğundan daha fazla imkân ve kabiliyete sahip olduğu şeklinde algılanmasına yol açmaktadır.

DEAŞ/Horasan'ın küresel nitelikli propaganda faaliyetleri kapsamında, farklı milletlerden örgüt mensupları ile 7-15 yaşları arasında birçok gence eğitim verildiğini gösteren görüntüler bulunmaktadır. Ayrıca DEAŞ/Horasan, potansiyel "savaşçılar"ı Afganistan'a gelmeye ve Orta Asya yapısına destek olmaya çağırmaktadır.⁴²

Afganistan ve Pakistan Talibanı'ndan, Taliban'ı yeterince sert bulmadığı için ayrılan örgüt mensuplarından oluşan DEAŞ/Horasan yapılanmasında, Özbek İslami Hareketi ve Uygur Doğu Türkistan Bağımsızlık Hareketi gibi örgütlenmelerden de çeşitli unsurlar yer almaktadır. Ayrıca Taliban'ın

liderlerini öldürmesi sonrasında Özbekistan Cundullah grubundan militanların DEAŞ/Horasan'a katıldığı bilinmektedir.⁴³

Düşman olarak çerçevelenen herkese yönelik sınırsız şiddet kullanımı bağlamında ulusötesi bir yapı kurmayı idealleştiren DEAŞ/Horasan'a katılım motivasyonları arasında; bireylerin özellikle kimlik sorunu yaşaması, sürekli çatışma bölgelerinde bulunması, şiddete maruz kalması, daha önce aşırıcı hareketler içerisinde yer almış olması, ekonomik ve ailevi sorunlar gibi nedenler yer almaktadır. Ayrıca DEAŞ/Horasan'ın dini istismar eden söylemleri, kendisini dinî kimliği üzerinden ifade etme ihtiyacı duyan ancak bu anlamda mağdur edildiğini veya içinde bulunduğu topluluğun bu bakımdan yetersiz kaldığı algısına sahip kişileri de etkileyebilmektedir.

DEAŞ/Horasan yapılanmasının, dinî kavramların istismarı ve terör öğeleri üzerinden ideolojik meşru bir zemin yaratma çabası, söz konusu yapılanmaya katılımı da motive edebilen unsurlardandır. Bu çerçevede Afganistan-Pakistan ve Orta Asya devletlerindeki sosyoekonomik yetersizlikler ve kimlik temelli diğer meseleler, DEAŞ/Horasan'ın eleman temini süreçlerinde istismar alanı olarak kullanılmaktadır.

Grafik 2: DEAŞ/Horasan'ın Örgütsel Yapısını Etkili Kılan Özellikler

DEAŞ/Horasan yapılanması içerisinde yer alan kişilerin sayıları değişiklik göstermekle birlikte farklı kaynaklarda yer alan bilgiler doğrultusunda örgütün insan kaynağı teminindeki süreklilik ve insan kaynağının belli bir sayının altına düşmemesi, DEAŞ/Horasan'ın insan gücü anlamında imkân ve kabiliyeti önemli düzeyde bir örgüt olduğunu göstermektedir.⁴⁴

Örgütsel yapının, bağımsız hücreler şeklinde faaliyet göstermesine rağmen merkezî hiyerarşi temelinde yapıldığı görülmektedir. Karar alma süreçlerinde Lajneh Meclisi adı altındaki yapı önemli bir işleve sahiptir. Bu çerçevede emîrlik adı altında yönetime getirilen kişiler aşağıda sırasıyla sunulmuştur.

1

**Hafız Said Han
(Molla Orakzai):**

Pakistanlı olup eski TTP üst düzey komutanıdır. Ocak 2015-Temmuz 2016 arasında DEAŞ/Horasan emîri olarak görev yapmıştır. ABD'nin drone saldırısında öldürülmüştür.

2

Abdulhasip Logari:

Kurram/Pakistan doğumlu olan Logari, Temmuz 2016-Nisan 2017 tarihlerinde DEAŞ/Horasan emîri olarak görev yapmıştır. ABD ve Afganistan Ulusal Güvenlik Birimi tarafından düzenlenen ortak baskında öldürülmüştür. Afganistan ve Pakistan'da düzenlenen 17 eylemden ve toplamda 502 kişinin öldürülmesinden sorumludur. Saldırlarda ağırlıklı olarak bombalı intihar yöntemi kullanılırken en fazla ölümlü saldırılar Pakistan'da gerçekleşmiştir.

3

Ebu Said Bacori:

Bajaur/Pakistan doğumlu olan Bacori, Nisan-Temmuz 2017 döneminde DEAŞ/Horasan emîri olarak görev yapmıştır. ABD'nin drone saldırısında öldürülmüştür.

4

Abdullah Orakzai:

Pakistanlı olup Temmuz 2017-Ağustos 2018 döneminde DEAŞ/Horasan emîri olarak görev yapmıştır. ABD destekli Afganistan Ulusal Güvenlik Birimi baskınında öldürülmüştür.

5

**Ziya ul-Hak
(Ebu Ömer Horasani):**

Ağustos 2018-Nisan 2019 tarihlerinde DEAŞ/Horasan emîri olarak görev yapmıştır. DEAŞ merkezî yönetimi tarafından "düşük performans" gösterdiği gerekçesiyle görevden alınmıştır. Afganistan Ulusal Güvenlik Birimi tarafından 2020 yılında yakalanmış, Taliban'ın yönetime gelmesi sonrasında da öldürülmüştür.

6

**Mevlevi Abdullah Faruki
(Orakzai):**

Pakistanlı olup Nisan 2019-Nisan 2020 tarihlerinde DEAŞ/Horasan emîri olarak görev yapmıştır. Daha önce TTP bünyesinde yer almıştır. Kabil'de Şii Hazaraların yaptığı bir düğüne saldırı düzenleyerek 92 kişinin öldürülmesine neden olmuştur. Ayrıca Tacikistan'daki sınır karakoluna yapılan saldırıda biri polis, biri sınır muhafızı 13 kişinin öldürülmesi, Belucistan'ın Ketta kentinde yapılan cami saldırısında 13 kişinin öldürülmesi, Hazara lideri Abdul Ali Mezarî'nin Taliban tarafından öldürülmesinin 25. yıl dönümü için yapılan anmada silahlı saldırı düzenlenmesi ve 32 kişinin öldürülmesi ile Kabil'deki Sih tapınağına yapılan saldırıda 25 kişinin öldürülmesinden sorumludur. Afganistan Ulusal Güvenlik Birimi tarafından yakalanmıştır. Daha sonra serbest bırakılan Mevlevi, bir çatışma esnasında öldürülmüştür.

7

**Şabab/Şahap el-Muhacir
(Gaffari):**

Afganistan doğumludur. Nisan 2020 itibarıyla emîr olarak görevlendirilmiştir.

Terör örgütünün liderlik profili incelendiği zaman DEAŞ/Horasan liderliğinde genelde Pakistan kökenli Peştunlar olduğu görülmektedir. Emîrlerin içerisinde Orakzai ve Bacori, isimlerini Hayber Pahtunhva (Veziristan) eyaletindeki iki önemli Peştun kabilesinden almaktadırlar. Emîr adı altında yöneticilerin Pakistan uyruklu olmalarının yanı sıra örneğin DEAŞ/Horasan Afganistan bölgesi istihbarat ve operasyonlardan sorumlu Kari Fatih de Pakistanlı olup bu tarz kritik görevlere Pakistan kökenlilerin getirildiği anlaşılmaktadır.⁴⁵

Pakistan uyruklu kişilerin özellikle liderlik kadrosunda yer alması ve yer almaya devam etmesi, DEAŞ/Horasan'ın önemli ayırt edici özelliklerinden birini teşkil etmektedir. Bu bağlamda Peştun örgüt liderlerinin bölgedeki ülkelerin vatandaşlarından eleman temin etmeye çalıştıklarının ve bu şekilde Orta Asya'da aktif olma arayışında olduklarının altını bir kez daha çizmek gerekir.

DEAŞ/Horasan'ın, elemanlarını etnik kökenine göre tasniflemesi de terör örgütünün ayırt edici özelliklerinden bir diğeridir. Örgüte katılımları etnik kökenine göre isimlendiren DEAŞ/Horasan; Afganistan merkezinden katılanları Horasani, Pakistan kabile gruplarından katılanları (genellikle Peştun bölgesinden) Bacori, Tacikistan'dan katılanları Taciki ve Özbekistan'dan katılanları da Özbeki şeklinde nitelendirmektedir.

2.1. Orta Asya Bölgesinden DEAŞ/Horasan Yapılanmasına Katılımı Motive Eden Sosyoekonomik ve Kültürel Dinamikler

Sovyetler Birliği Dönemi'nde Orta Asya'da Müslümanlık, ortak bir pota içerisinde bireyin kolektif kimlik temelinde tanımlanması politikası nedeniyle baskılanan bir kimlik hâline dönüşmüştür. Kolektif kimlik tanımı çerçevesinde bölgede baskılanan Müslüman kimliği, bu nedenle dış etkilere açık hâle gelmiştir. Bu sebeple aşırılıktan uzak olan geleneksel Orta Asya/Türk İslam düşüncesine karşılık Selefî-Tekfirci düşüncenin, bölgeye kolektif kimlik stratejisinin yarattığı baskı neticesiyle sirayet ettiği söylenebilir.

Sovyetler Birliği'nin Türk devletleri üzerindeki uygulamalarının yanı sıra Afganistan'ı işgal etmesi ve ardından bölgedeki bazı grupların ABD tarafından silahlandırılması, Rusya'ya karşı savaşmaları için desteklenmeleri⁴⁶ ve daha sonrasında yaşanan dış müdahaleler; bölgede etkisi uzun yıllar sürecek yapılanmaların da altyapısını hazırlamıştır.⁴⁷ Yıllar içerisinde bölgede aşırılıkçı grupların ve terör örgütlerinin ortaya çıkışı ve zaman

Sovyetler Birliği'nin Türk devletleri üzerindeki uygulamalarının yanı sıra Afganistan'ı işgal etmesi ve ardından bölgedeki bazı grupların ABD tarafından silahlandırılması, Rusya'ya karşı savaşmaları için desteklenmeleri ve daha sonrasında yaşanan dış müdahaleler; bölgede etkisi uzun yıllar sürecek yapılanmaların da altyapısını hazırlamıştır.

içerisinde imkân ve kabiliyetlerinin artmasıyla birlikte Afganistan'ın yanı sıra Kazakistan, Kırgızistan, Türkmenistan, Özbekistan ve Tacikistan gibi ülkeler de bu durumdan etkilenmiştir.

Bölgedeki nüfusa yönelik sorun oluşturan ve Selefi-Tekfirci ideolojinin etki etmesine neden olan bir diğer konu ise sınır sorunlarıyla ilgilidir. Özellikle Özbekistan, Tacikistan ve Kırgızistan arasında paylaşılan Fergana bölgesinde oluşturulmuş sorunlu egemenlik alanları⁴⁸ ve anklav topraklar, bölgede çatışma alanlarının oluşmasına neden olmaktadır. Örneğin Kırgızistan toprakları içerisinde bulunan Soh bölgesi, Özbekistan egemenliğindedir ve bu bölgede yaşayan toplum Tacik'tir. Bu ve bunun gibi birbirini takip eden düzensizlikler ve sınır meseleleri, istikrarsızlığa ve şiddetle radikalleşmeyi mümkün kılacak istismar alanlarına neden olmaktadır.

Tacikistan'da 1990'lardan sonra yaşanan iç savaş ve bunalımlar neticesinde başlayan şiddet ve radikalleşme süreçleri, ülke yöneticileri arasında endişeye neden olmuştur. 2011'den itibaren bu bağlamda sert düzenlemeler yapılarak ülkedeki dini istismar eden radikal hareketlerin güçlenmesi engellenmeye çalışılmıştır.⁴⁹ Ülkede yasal bir parti olan Tacikistan İslami Rönesans Partisi (TİRP), seçimleri kazanmasının akabinde terör faaliyetleriyle ilişkili olduğu gerekçesiyle 2015 yılında kapatılmıştır. Siyasi ve ekonomik istikrarsızlıklar neticesinde, el-Kaide ve DEAŞ gibi terör örgütleri ülkedeki istismar alanları üzerinden eleman temin edebilmişlerdir.⁵⁰ Ayrıca Orta Asya'da özellikle Fergana'yı paylaşan Tacikistan, Özbekistan ve Kırgızistan'da nüfusun diğer bölgelere göre daha fazla olması, doğal kaynaklar açısından yetersizlikler ve sınır anlaşmazlıkları; sosyoekonomik kırılmalardan dolayı toplumun daha çabuk etkilenebilmesine neden olmaktadır. Bu bölgede en önemli ekonomik girdilerden biri, Rusya'da çalışan Özbek, Kırgız ve Taciklerin ülkelerine yönelik havale işlemleridir. Ancak 2014'te Kırım'ın ilhak edilmesiyle başlayan süreçte Rusya'nın yaptırımlara maruz kalması, rublenin değerinde olumsuz bir etki yaratmıştır. Bu olumsuz etki de doğrudan bu üç ülkenin vatandaşlarına yansımıştır.

DEAŞ terör örgütüne katılan topluluklar arasında Uygurlara da rastlanmaktadır. Çin'in artan baskı ve katı uygulamaları karşısında bazı bireylerde, aşırı gruplara aile fertleriyle birlikte katılmaları doğrultusunda bir motivasyon oluşmuştur.

Yukarıda bahsedilen hususlar çerçevesinde ortaya çıkan boşluklar, DEAŞ/Horasan tarafından istismar edilmeye çalışılmaktadır. Öncelikli olarak DEAŞ/Horasan, eleman teminine yönelik yaptığı propagandalarda yüksek gelir imkânı sunduğu konusunu ağırlıklı olarak vurgulamaktadır. Bu hususlar, DEAŞ/Horasan yapılanmasının *Horasan'ın Sesi* adıyla yayımladığı dergide önemli bir söylem paterni olarak ortaya çıkmaktadır. Terör örgütünün, en dışlanmış ve kırılmalı yapıda gördükleri Tacikleri ve Uygurları özellikle hedef aldıkları gözlemlenmektedir. Ayrıca DEAŞ/Horasan terör örgütü; yayınlarında, milliyetçiliğin "cahiliye"nin bir parçası olduğu propagandası üzerinden bu bireylerin millî ve etnik kimliklerinden sıyrılarak örgütün önerdiği kimlik çerçevesinde yeni bir hayata başlama iddiasını dillendirmekte ve bazı bireyleri de ikna edebilmektedir.

2.2. Kafkasya Bölgesinde Şiddetle Radikalleşme Süreçlerine Etki Eden Faktörler ve DEAŞ/Horasan Yapılanmasına Katılım Dinamikleri

Kuzey Kafkasya bölgesi; Adigey, Kabardey-Balkar, Karaçay-Çerkes, Kuzey Osetya, Çeçenistan, İnguşya ve Dağıstan'ın içinde yer aldığı bir bölgedir. Avrupa ve Asya'nın birbirinden ayrıldığı, farklı dinî ve etnik grupların bir arada yaşadığı bir alan olması, bölgeyi jeopolitik açıdan önemli bir coğrafya hâline getirmektedir.

Sovyetler Birliği'nin dağılması sonrasında farklı etnik ve dinî kimliklerin yeniden kendilerini tanımlama süreçlerine paralel şekilde coğrafi olarak izole olan bir alanın küreselleşen dünyanın bir parçası hâline gelmesi, bölgede farklı kimlik ve düşüncelerin etkisini artırmıştır. Bölgenin küreselleşme hareketleri ile birlikte dışarıya açılarak etkileşime girmesi, Selefi-Tekfirci ideolojinin bölgede daha fazla dolaşıma girmesine neden olmuştur.⁵¹ Ayrıca bölgedeki zayıf ve kırılğan sosyopolitik ve ekonomik koşullar, radikal grupların ortaya çıkışını beslemiştir.

Selefi-Tekfirci ideolojinin Kuzey Kafkasya'da ortaya çıkan sosyopolitik ve ekonomik istikrarsızlıktan kaynaklanan boşluklardan beslendiği görülmektedir. 1990'lardan itibaren sosyoekonomik olarak yaşanan hayal kırıklıkları ve umutsuzluk özellikle gençleri bazı akımların etkisine daha açık hâle getirmiştir.

Bölgedeki gençlerin şiddetle radikalleşme süreçlerine bakıldığı zaman;

- Siyasi liderlerin, toplumlarının taleplerine karşılık vermede yetersiz kalmaları,
- Kıt ekonomik kaynakların adaletli dağıtılamaması,
- Sosyal sorun alanlarının çokluğu,
- Hukuki süreçlerin yavaş ve verimsiz işlediği yönündeki toplumsal kanı,
- Genç nüfus arasında, içinde buldukları toplumlardaki sorun alanlarına çözüme kavuşacağına ilişkin inancın zayıf olması

gibi etkenlerin başlıca rolü oynadığı söylenebilir.

Bu bağlamda şiddetle radikalleşmiş, dini istismar eden yapılar, gençler içerisinde ortaya çıkan yeni kimlik arayışlarına karşılık olabilecek bir örgütlenme kapasitesi inşa edebilmişlerdir. Bu yapılar, özellikle gençlerin

Sovyetler Birliği'nin dağılması sonrasında farklı etnik ve dinî kimliklerin yeniden kendilerini tanımlama süreçlerine paralel şekilde coğrafi olarak izole olan bir alanın küreselleşen dünyanın bir parçası hâline gelmesi, bölgede farklı kimlik ve düşüncelerin etkisini artırmıştır.

dinî bilgilerindeki yetersizliklerini ve başkaldırma dürtülerini kendileri açısından fırsata dönüştürebilmişlerdir. Bu kapsamda özellikle bölgede yaşayan genç nüfusun;

- İçinde buldukları ekonomik durumları değiştirebileceklerine inanmamaları,
- Gençler arasındaki işsizlik seviyelerinin yüksek olması,
- Sorunlarına muhatap ve çözüm bulamamaları,
- Yerel iktidarların gençler açısından meşru görülmemesi,
- Bölgede geleneksel dinî anlayış ve kurumların güçsüzleşmesi

ve tüm bunlar neticesinde gençlerin içinde buldukları topluma ve sisteme yabancılaşmaları, örgütlerin eleman temini açısından bölgeyi uygun hâle getirmiştir.

2011 yılında Suriye İç Savaşı sürecinde ortaya çıkan otorite boşluğunda terör örgütü DEAŞ, Suriye'nin Rakka şehrini ele geçirmesiyle birlikte Nisan 2013'te kuruluşunu ilan etmiştir. DEAŞ terör örgütü tarafından 28 Haziran 2014'te hilafetin geri geldiği ve sözde halifenin Ebubekir el-Bağdadi olduğu iddia edilmiştir.⁵² Bu durum, Kuzey Kafkasya bölgesinden sözde "İslam halifeliği"ne katılımı motive eden bir unsur olmuştur. Bu bağlamda 2014 yılında, Kuzey Kafkasya'dan Ebubekir el-Bağdadi'ye bağlılık yemini edenler olmuştur. DEAŞ terör örgütünün Irak ve Suriye'de varlığının sona ermesinin ardından Kafkas kökenli katılımcıların hangi coğrafyalarda ne tür faaliyetler yürüttüğü de dikkatle takip edilmesi gereken hususlar arasındadır.

BÖLÜM 3:

Stratejisi, Taktikleri ve Hedefleri Doğrultusunda DEAŞ/Horasan'ın Eylem Analizi

Terör eylemlerinin sansasyonel nitelikte olması, DEAŞ/Horasan'ın özellikle tercih ettiği önemli bir strateji olarak ön plana çıkmaktadır. Bu anlamda daha ziyade terör eylemlerinde daha fazla zayıt yaratmak için özellikle anma törenleri ve düşünler gibi kalabalık etkinlikleri hedef aldığı görülmektedir.

Stratejisi, Taktikleri ve Hedefleri Doğrultusunda DEAŞ/Horasan'ın Eylem Analizi

DEAŞ/Horasan, tekfir kavramını temele aldığı düşman tahayyülü çerçevesinde tesis ettiği ideolojisi doğrultusunda, stratejilerini ve taktiklerini belirlemektedir. Terör eylemlerine ilişkin tabanında ve eylemsel motivasyonun sağlanmasında DEAŞ'ın dogmalarına ve normlarına uymayan Müslüman olsun veya olmasın tüm insanlar/topluluklar düşman imgesini meydana getirmektedir.

DEAŞ/Horasan'ın eylemlerinin özellikle Afganistan-Pakistan bölgesinde yoğunlaştığı; bu kapsamda Afganistan sivil hayatının, Taliban hükûmetinin ve Afganistan Hazara Şii azınlığı ile Sih topluluğu gibi grupların hedef alındığı görülmektedir. Bu kapsamda DEAŞ/Horasan'ın eylemsel stratejisinin gündelik eylem sayılarının, hayatın akışını sansasyonel eylemlerle sekteye uğratmaya yönelik olduğu anlaşılmaktadır. DEAŞ, Talibab'ı hedef alırken kullandığı söylemsel çerçeveyi; Taliban'ın "evrensel İslami cihadı" uygulamayıp etnik ve milliyetçi temelde hareket ettiği iddiası üzerine kurmuştur. Öne çıkan diğer hedeflerinden biri de Pakistan hükûmeti ve özellikle istihbarat yapılanmasıdır.

DEAŞ/Horasan eylemsel taktiklerinde özellikle buldukları bölgenin coğrafi yapısına hâkim elemanlarını devreye sokmaktadır.⁵³ Eylemlerinde el yapımı patlayıcılar, uzaktan kumandalı patlayıcılar, intihar saldırıları, silahlı saldırılar, suikast, baskın, kaçırma ve kafa kesme yöntemlerini kullanmaktadır. Bu açıdan DEAŞ'ın, 1970'lerin sonlarında Kamboçya'daki Kızıl Kmerler radikal komünist hareketinde olduğu gibi otoriter ve ölümcül bir gündem izlediği görülmektedir.⁵⁴ Terör eylemlerinin sansasyonel nitelikte olması, DEAŞ/Horasan'ın özellikle tercih ettiği önemli bir strateji olarak ön plana çıkmaktadır. Bu anlamda daha ziyade terör eylemlerinde daha fazla zayıt yaratmak için özellikle anma törenleri ve düşünler gibi kalabalık etkinlikleri hedef aldığı görülmektedir.

DEAŞ/Horasan'ın terör eylemi mantığını yansıtan önemli eylemlerine; 26 Ağustos 2021 tarihinde Afganistan/Kabil'de Hamid Karzai Havalimanı ile 2 Kasım 2021 tarihinde Kabil'de bir hastane ve Şii ibadethanelerine yönelik iki intihar saldırısı örnek olarak verilebilir.⁵⁵

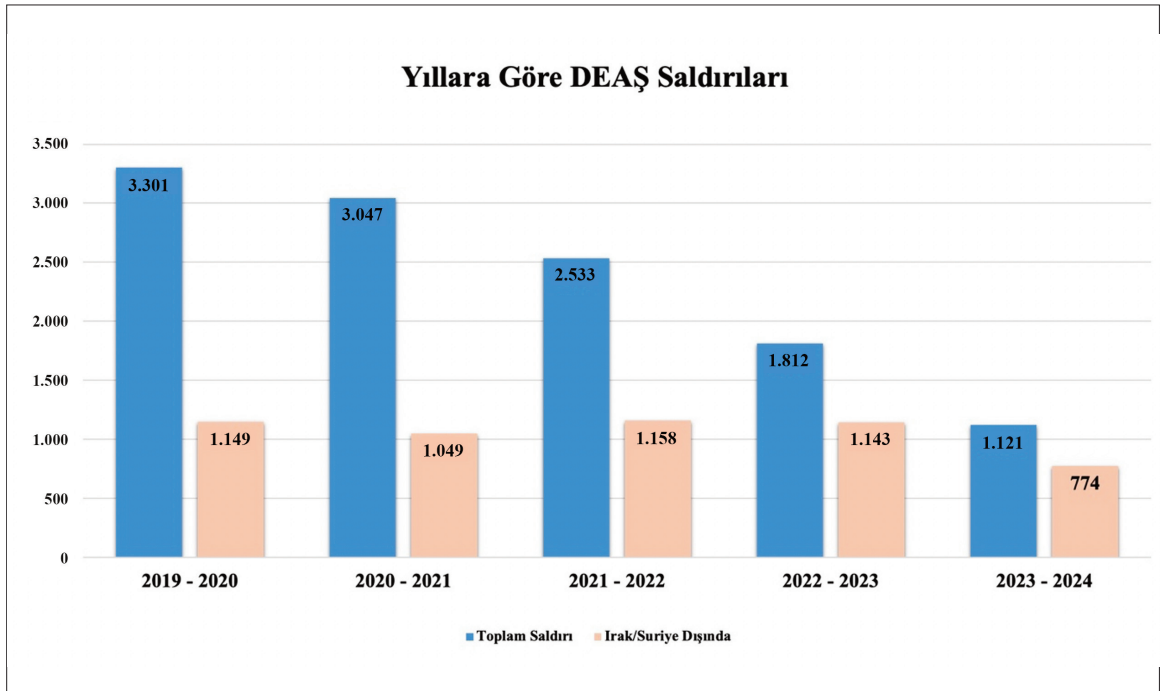
Küresel Terörizm İndeksi'ne göre 2022 yılının en fazla eylemini yapan DEAŞ/Horasan'ın, 2023 yılında eylem sayısı azalsa da en fazla ölüme yol açan eylemleri gerçekleştirmiş olması,⁵⁶ terör örgütünün eylem kap-

asitesini değerlendirmek için başvurulacak önemli bir veridir. Bu kapsamda siviller de DEAŞ/Horasan'ın sansasyonel nitelikli eylem stratejisi çerçevesinde öne çıkan hedeflerindedir. Bu bağlamda DEAŞ/Horasan'ın eylemlerinde hastane, üniversite, okul ve havalimanlarını; kalabalık toplanma alanları olmasından hareketle hedef aldığı görülmektedir.

DEAŞ/Horasan yapılanması ve Taliban arasında yaşanan çatışmalar incelendiğinde, Ocak 2015'te Afganistan'da DEAŞ/Horasan ve Taliban'ın birbirlerine savaş ilan ettikleri görülmektedir.⁵⁷ DEAŞ/Horasan Afganistan'daki ilk saldırısını, Mayıs 2015'te Nengerhar/Kot bölgesinde Taliban militanlarını öldürerek sonrasında da Taliban'la iş birliği yaptığını ileri süren aşiretlere yönelik gerçekleştirmiştir. Ayrıca örgüt, Taliban'ın bölgedeki defakto yöneticilerinin başlarını keserek öldürmüştür. Bu kapsamda Taliban tarafından 1.000 kişilik gruplar hâlinde özel kuvvetler ekibi oluşturulmuş ve DEAŞ/Horasan yapılanmalarının varlık gösterdiği Nengerhar, Ferah, Helmand ve Zabul gibi vilayetlerde karşılıklı çatışmalar yaşanmıştır.

ABD-Afganistan ulusal güvenlik birimlerinin iş birliğiyle 2017-2020 yılları arasında DEAŞ/Horasan ciddi kayıplar yaşamıştır. Taliban, 2019 yılında DEAŞ/Horasan'ın yenildiğini ancak uyuyan hücrelerin saldırılar organize edebileceğini açıklamıştır. Nitekim DEAŞ/Horasan Mayıs 2020'de başkent Kabil'de Şiilerin çoğunlukta olduğu bir bölgede yer alan kadın doğum hastanesine saldırı düzenlemiştir. Ağustos 2021'de ABD'nin Afganistan'dan çekilmesi sırasında ise ABD askerlerinin de öldürüldüğü Kabil Havalimanı saldırısıyla yeniden ciddi düzeyde bir görünürlüğe ulaşmıştır.

Grafik 3: Yıllara Göre DEAŞ Saldırıları

DEAŞ/Horasan'ın eylemsel yoğunluğunun bulunduğu diğer bir ülke de Pakistan'dır. Pakistan'ın özellikle seçim süreçleri ile istihbarat faaliyetleri gibi kritik dönem ve kurumlarının, terör örgütü tarafından özellikle hedef alındığı görülmektedir. Yine sivillerin ve bu kapsamda sivil toplanmalarının yoğun olduğu okul, cami, mitingler gibi hedeflerin terör eylemleri için örgüt tarafından özellikle seçildiği görülmektedir. Örneğin 30 Temmuz 2023 tarihinde, Afganistan'a sınır olan Pakistan'ın Bajaur bölgesinde seçim için yapılan bir toplantı canlı bomba tarafından hedef alınmış ve 54 kişi hayatını kaybetmiştir. 2020-2023 yıllarında DEAŞ/Horasan yapılanması tarafından Peşaver ve Bajaur bölgeleri ağırlıklı olmak üzere 119 terör eylemi gerçekleştirilmiştir. Ayrıca DEAŞ/Horasan'ın, Pakistan'da 2015 yılından itibaren (2019 yılı dışında) artan bir eylem grafiğinin olduğu görülmektedir.⁵⁸

Ocak 2023-Ocak-2024 arasındaki eylem sayısı ve bu eylemlere bağlı yaralanma ve ölüm oranları incelendiğinde, DEAŞ/Horasan'ın azami derecede yaralanma/ölüm oranlarının yaşanacağı eylemler gerçekleştirilmeyi amaçladığı görülmektedir. Aynı zamanda bölgesel eylemlerden uluslararası eylemlere doğru bir yönelim ve sansasyonel olma niteliğini daha çok ön plana çıkarma gayesinde olduğu da anlaşılmaktadır. Bu kapsamda, 22 Mart 2024 tarihinde Rusya/Moskova'da Crocus belediye binasına yönelik gerçekleştirilen eylem, terörün beklenmedik hâlinin, dehşet ve korku unsurlarının uzun süreli yaratılmasının hedeflendiğini göstermektedir. Bu çerçevede bahse konu terör eyleminde silahlı saldırının yanı sıra bıçak kullanılarak da ölüme ve yaralanmaya sebep olma hâli, DEAŞ'ın terör eylemlerinin etki düzeyini uzun süreli bir şekilde bireyler ve toplumlar üzerinde etkili kılma stratejisini de somutlaştırmaktadır.

DEAŞ/Horasan'ın eylem yöntemlerinde, eylemlerinin sansasyonel nitelikli olmasına özellikle önem verdiği görülmektedir. Terör örgütü, eylemlerini en fazla sayıda zayıf vermeyi mümkün kılacak şekilde planlamaktadır. DEAŞ/Horasan'ın, eylem gerçekleştirdiği alanlarda örgüt mensuplarını geldikleri ülkelere göre yönlendirdiği şeklinde bir örüntü yarattığı görülmektedir. Bu kapsamda DEAŞ/Horasan yapılanmasının, Türkiye'deki eylemlerinde ağırlıklı olarak Kuzey Kafkasya ve Orta Asya'dan gelenleri kullandığı anlaşılmaktadır. Afganistan'da, Pakistan ve Tacikistan kökenlilerin; Pakistan'da ise Afganistan ve Pakistanlıların eylemlerde ön planda olduğu gözlemlenmektedir.

DEAŞ/Horasan'ın, İran'da ise Tacikler vasıtasıyla eylemler gerçekleştirme yönünde bir strateji benimsediği görülmektedir. *Voice of America*'da (VOA) Amerikalı yetkililerden alınan bilgilere dayandırılan bir haberde, DEAŞ/Horasan içerisinde olan Taciklerin grup içerisinde daha agresif ve diğer bölgelerden gelenlere göre daha iyi eğitilmiş oldukları, DEAŞ/Horasan askerî kanadında önemli bir kesimi teşkil ettikleri ve terör eylemlerinde daha başarılı olduklarına dair hususlar ifade edilmektedir.⁵⁹

DEAŞ/Horasan yapılanması, Afganistan-Pakistan bölgesinde hücreli yapıları üzerinden örgütlenmiş olsa da Orta Asya ve Kuzey Kafkasya'daki yapıları ve takipçi/semptomatizanları ile örgütlenme ve eylem faaliyetleri için sosyal medyayı etkin bir şekilde kullanmaktadır. Bu noktada sosyal medya platformlarından özellikle Telegram'ın tercih edildiğini ve bu platform bünyesinde çok sayıda hesap yönetildiğini belirtmek gerekir. Bu anlamda Telegram hesaplarındaki yoğunluk dikkat çekicidir. Ayrıca *Horasan'ın Sesi* ve *en-Neba* gibi yayınları üzerinden de kitesine düzenli aralıklarla mesajlarını servis edebilmektedir.

Terör Eylemleri

Kronolojisi 2014-2024

- Kasım 2014** – TTP liderlerinden Hafız Said Han ve 5 üst düzey militan, TTP'den ayrılarak DEAŞ lideri Ebubekir el-Bağdadi'ye bağlılık yemini etti.
- 26 Ocak 2015** – DEAŞ tarafından yapılan açıklamada, Hafız Said'in emîrliğinde sözde DEAŞ/Horasan vilayetinin kurulduğu belirtildi.
- 9 Şubat 2015** – DEAŞ/Horasan'ın üst düzey yöneticilerinden eski Taliban mensubu Abdurrauf Hadim (Abdurrauf Aliza), yapılan drone saldırısında öldürüldü.
- 18 Nisan 2015** – Celalabat'ta bir bankaya DEAŞ/Horasan bağlantılı militanlar tarafından bombalı saldırı düzenlendi. 33 kişi hayatını kaybetti, 100 kişi yaralandı. Bu saldırı DEAŞ/Horasan tarafından gerçekleştirilen ilk büyük çaplı eylem oldu.
- 13 Mayıs 2015** – Pakistan'ın Karaçi şehrinde bir otobüse saldırı düzenlendi. Saldırıda 45 kişi hayatını kaybetti, 13 kişi yaralandı. Saldırığı DEAŞ/Horasan yapılanması, Cundullah ve TTP üstlendi.
- Haziran 2015** – DEAŞ/Horasan yapılanması, Taliban kontrolündeki Nengerhar'ın bazı alanlarında bölgesel kontrol sağladı.
- Mart 2016** – Dönemin Afganistan Cumhurbaşkanı Eşref Gani, DEAŞ/Horasan'ın ülkenin doğusunda kontrol sağladığı bölgelerin temizlendiğini açıkladı.
- 23 Temmuz 2016** – Kabil'de DEAŞ/Horasan tarafından Hazara etnik grubunu hedef alan ikili canlı bomba saldırısı gerçekleştirildi. Saldırıda 97 kişi hayatını kaybetti, 260 kişi yaralandı.
- 26 Temmuz 2016** – DEAŞ/Horasan emîri Hafız Said, ABD'nin drone saldırısında öldürüldü.
- 8 Ağustos 2016** – Pakistan'ın Belucistan eyaletine bağlı Ketta şehrindeki bir hastaneye saldırı düzenlendi. Saldırı, Belucistan Barosu Başkanı'nın bir silahlı saldırıda hayatını kaybetmesinin ardından hastanede toplanan bir grup avukat ve gazeteciyi hedef aldı. DEAŞ/Horasan ile birlikte Cemaat-ül Ahrar da saldırığı üstlendi. Saldırıda 93 kişi hayatını kaybetti, 120 kişi yaralandı.
- 24 Ekim 2016** – DEAŞ/Horasan'a bağlı 3 militan, Pakistan'ın Ketta şehrindeki polis eğitim merkezinde eğitim gören öğrencilere saldırı. Saldırıda 62 kişi hayatını kaybetti, 165 kişi yaralandı. Laşkar Cavi (Lashkar-e-Jhangvi) örgütü de saldırıda sorumluluk üstlendi.
- 12 Kasım 2016** – DEAŞ/Horasan, Pakistan'ın Belucistan eyaletinde bir Sufi türbesinde toplanan sivillere yönelik intihar saldırısı gerçekleştirdi. 56 kişi hayatını kaybetti, 102 kişi yaralandı.

- 16 Şubat 2017** – DEAŞ/Horasan, Pakistan'ın Sehvan kentindeki bir Sufi türbesinde toplanan kalabalığa intihar saldırısı düzenledi. Saldırıda 100 kişi hayatını kaybetti, 250'den fazla kişi yaralandı.
- 8 Mart 2017** – DEAŞ/Horasan militanları doktor kılığına girerek Kabil'deki en büyük askerî hastaneye saldırı düzenledi. Militanlar, hastane kapısında patlayıcıları infilak ettirdikten sonra personele ve hastalara ateş açtı. 4 militanın da öldüğü saldırıda 50'den fazla kişi hayatını kaybetti, 90'dan fazla kişi ise yaralandı.
- 13 Nisan 2017** – ABD ordusu Nengerhar'da bulunan DEAŞ/Horasan tünel kompleksine, envanterinde bulunan en güçlü konvansiyonel bombayı (GBU-43/B MOAB) ilk kez kullanarak saldırdı.
- Nisan 2017** – Hafız Said'in ardından DEAŞ/Horasan emîri olan Abdulhasip Logari, ABD tarafından düzenlenen operasyon ile öldürüldü.
- 31 Mayıs 2017** – Kabil'de Almanya Büyükelçiliği yakınlarında kalabalık bir kavşakta bomba yüklü bir kamyon patladı. 150'den fazla kişi hayatını kaybetti, 400'den fazla kişi yaralandı. Hiçbir grup saldırının sorumluluğunu üstlenmedi. Afgan istihbaratı tarafından yapılan açıklamada, saldırının Hakkani Ağrı tarafından planlandığı iddia edildi.
- 11 Temmuz 2017** – Abdulhasip Logari'nin ardından DEAŞ/Horasan emîri olan Ebu Said (Abdul Rahman Ghaleb), ABD tarafından düzenlenen drone saldırısında öldürüldü.
- 1 Ağustos 2017** – Afganistan'ın Herat şehrindeki bir Şii camisine 2 intihar bombacısı tarafından saldırı düzenlendi. Bomba ve ateşli silahların kullanıldığı saldırıda 33 kişi hayatını kaybetti, 66 kişi yaralandı. Taliban, saldırıda sorumluluğu olmadığını açıkladı. Saldırının sorumluluğunu hiçbir grup üstlenmedi.
- 28 Aralık 2017** – Kabil'de bir Şii kültür merkezine düzenlenen saldırıda 50 kişi hayatını kaybetti, 80 kişi yaralandı. Saldırığı DEAŞ üstlendi.
- 24 Ocak 2018** – İngiltere merkezli "Save the Children" sivil toplum kuruluşunun Celalabat'taki ofisine DEAŞ/Horasan tarafından saldırı düzenlendi. Saldırıda 6 kişi hayatını kaybetti, 27 kişi yaralandı.
- 21 Mart 2018** – Nevruz kutlamaları sırasında Kabil'de bir Şii türbesinin yakınlarında bombalı saldırı düzenlendi. 33 kişi hayatını kaybetti, 65 kişi yaralandı. Saldırığı DEAŞ/Horasan üstlendi.
- 22 Nisan 2018** – Kabil'de Hazara nüfusunun çoğunlukta olduğu bir bölgede bulunan seçmen kayıt merkezine düzenlenen intihar saldırısında 69 kişi hayatını kaybetti, 120 kişi yaralandı. Saldırığı DEAŞ/Horasan üstlendi.
- 30 Nisan 2018** – Kabil'de hükûmet binalarının yakınlarında 2 intihar bombacısının düzenlediği saldırı sonucunda 29 kişi hayatını kaybetti, 50 kişi yaralandı. Hayatını kaybeden ve yaralananlar arasında çeşitli basın kuruluşu çalışanları da yer aldı. Saldırığı DEAŞ/Horasan üstlendi.

- 1 Temmuz 2018** – Afganistan'ın doğusundaki Celalabat kent merkezinde bir intihar bombacısının kendini patlatması sonucu çoğu Sih ve Hindu 20 kişi hayatını kaybetti, 20 kişi yaralandı. Saldırığı DEAŞ/Horasan üstlendi.
- 13 Temmuz 2018** – Pakistan'daki genel seçimler öncesinde Bannu ve Mastung'daki seçim mitinglerinde iki bombalı saldırı meydana geldi. 154 kişi hayatını kaybetti, 223 kişi yaralandı. Saldırığı DEAŞ/Horasan üstlendi.
- 25 Temmuz 2018** – Pakistan'da genel seçimler sırasında Belucistan eyaletinin merkezi olan Ketta şehrindeki bir oy verme merkezine bombalı saldırı düzenlendi. 31 kişi hayatını kaybetti, 40 kişi yaralandı. Saldırığı DEAŞ/Horasan üstlendi.
- 25 Ağustos 2018** – Ebu Said'in ardından DEAŞ/Horasan emîri olan Ebu Saad Orakzai (Ebu Saad Erhabi) ABD tarafından düzenlenen saldırıda öldürüldü.
- 23 Kasım 2018** – Pakistan'ın Hayber Pahtunhva eyaletinin Orakzai bölgesinde düzenlenen intihar saldırısında 33 kişi hayatını kaybetti, 56 kişi yaralandı. Saldırığı DEAŞ/Horasan üstlendi.
- Nisan 2019** – DEAŞ/Horasan emîri Ebu Ömer el-Horasanî (Mevlevî Ziya ul-Hak) DEAŞ tarafından görevden alındı. Mevlevî Eslem Farukî (Abdullah Orakzai) yeni DEAŞ/Horasan emîri oldu.
- Mayıs 2019** – DEAŞ tarafından DEAŞ/Horasan grubuna bağlı Hint ve Pakistan vilayetleri kurulduğu açıklandı.
- 17 Ağustos 2019** – Kabil'de bir düğün sırasında intihar saldırısı gerçekleşti. Saldırıda 92 kişi hayatını kaybetti, 142 kişi yaralandı. DEAŞ/Horasan saldırısının Şii'leri hedef aldığı belirterek sorumluluğu üstlendi.
- 29 Şubat 2020** – ABD, Taliban'la yaptığı anlaşma ile Afganistan'dan çekilme sürecine başladığını duyurdu.
- 6 Mart 2020** – Kabil'de 2 silahlı saldırganın açtığı ateş sonucu 32 kişi hayatını kaybetti, 81 kişi yaralandı. Saldırı, Afgan Şii lider Abdul Ali Mezari'nin öldürülmesinin yıl dönümünde düzenlenen bir tören sırasında meydana geldi. Saldırığı DEAŞ/Horasan üstlendi.
- 4 Nisan 2020** – DEAŞ/Horasan emîri Mevlevî Eslem Farukî Afgan güvenlik güçleri tarafından tutuklandı.
- Nisan 2020** – Şahap el-Muhacir, DEAŞ/Horasan emîri oldu.
- Mayıs 2020** – Eski DEAŞ/Horasan emîri Ebu Ömer el-Horasanî, Afgan güvenlik güçleri tarafından tutuklandı.
- 2 Ağustos 2020** – DEAŞ/Horasan, Afganistan'ın doğusundaki Nengerhar vilayetinin merkezinde bulunan Celalabat Cezaevini hedef aldı. 29 kişi öldü, 50 kişi yaralandı.

- 8 Mayıs 2021** – Kabil’de ağırlıklı olarak Hazaraların bulunduğu bölgedeki bir okulun önünde üç adet bombalı saldırı gerçekleştirildi. Çoğunluğu kız öğrencilerden oluşan 90 kişi hayatını kaybetti, 240 kişi yaralandı. Taliban, saldırının DEAŞ/Horasan tarafından düzenlendiğini iddia etti.
- 26 Ağustos 2021** – Kabil’deki Hamid Karzai Uluslararası Havalimanına intihar saldırısı düzenlendi. DEAŞ/Horasan tarafından üstlenilen saldırıda 13 ABD askerî personeli dâhil 182 kişi hayatını kaybetti, 150’den fazla kişi yaralandı.
- 30 Ağustos 2021** – ABD, Afganistan’dan çekilme sürecini tamamladı.
- 8 Ekim 2021** – Afganistan’ın Kunduz şehrinde bir Şii camisine intihar saldırısı düzenlendi. DEAŞ/Horasan tarafından üstlenilen saldırıda 50’den fazla kişi hayatını kaybetti, 100’den fazla kişi yaralandı.
- 15 Ekim 2021** – Afganistan’ın Kandehar şehrinde cuma namazı sırasında bir Şii camisi olan İmam Bargah Camisine (Fatima Camisi) intihar saldırısı düzenlendi. DEAŞ/Horasan tarafından üstlenilen saldırıda 65 kişi hayatını kaybetti, 70’den fazla kişi yaralandı.
- 2 Kasım 2021** – Kabil’de DEAŞ/Horasan’a bağlı militanlar Davud Han Askerî Hastanesine saldırı. Saldırıda 25 kişi hayatını kaybetti, 50 kişi yaralandı.
- 4 Mart 2022** – Pakistan’ın Peşaver şehrinde bulunan bir Şii camisine DEAŞ/Horasan’a bağlı bir militan tarafından intihar saldırısı düzenlendi. Saldırıda en az 62 kişi hayatını kaybetti, 196 kişi yaralandı.
- 21 Nisan 2022** – Afganistan’ın Mezar-ı Şerif şehrindeki bir Şii camisine DEAŞ/Horasan tarafından bombalı saldırı düzenlendi. Saldırıda 31 kişi hayatını kaybetti, 87 kişi yaralandı.
- 30 Eylül 2022** – Kabil’de Hazaraların çoğunlukta olduğu bir bölgedeki eğitim merkezine intihar saldırısı düzenlendi. Saldırıda çoğunluğu kız öğrencilerden oluşan 53 kişi hayatını kaybetti, 110 kişi yaralandı. Saldırığı üstlenen bir grup olmadı.
- 12 Aralık 2022** – Kabil’de yabancıların kaldığı bir otele DEAŞ/Horasan’a bağlı militanlar tarafından saldırı düzenlendi. Saldırıda 5 kişi hayatını kaybetti, aralarında 5 Çin vatandaşı ve yabancıların da bulunduğu 18 kişi yaralandı.
- 1 Ocak 2023** – Kabil’de Hamid Karzai Uluslararası Havalimanına düzenlenen bombalı saldırıda 20 kişi hayatını kaybetti, 30 kişi yaralandı. Saldırığı DEAŞ/Horasan üstlendi.
- 11 Ocak 2023** – Kabil’de Dışişleri Bakanlığı önünde düzenlenen intihar saldırısında 20 kişi hayatını kaybetti. Saldırığı DEAŞ/Horasan üstlendi.
- 30 Temmuz 2023** – Pakistan’ın Hayber Pahtunhva eyaletinin Har şehrinde, Jamiat Ulema-e-İslamⁱⁱ mitinginde bir intihar saldırısı düzenlendi. Saldırıda en az 63 kişi hayatını kaybetti, 200’den fazla kişi yaralandı. Saldırığı DEAŞ/Horasan üstlendi.

ⁱⁱ Pakistan’da bir siyasi parti.

- 29 Eylül 2023** – Pakistan’ın Belucistan eyaletinin Mastung bölgesinde, Milad-ün-Nebi töreni sırasında intihar saldırısı düzenlendi. Medine Camisi yakınlarında meydana gelen patlamada 60 kişi hayatını kaybetti, 70 kişi yaralandı.
- 13 Ekim 2023** – Afganistan’ın Bağlan bölgesinde bulunan Şii İmam Zaman Camisine intihar saldırısı düzenlendi. DEAŞ/Horasan tarafından üstlenilen saldırıda 7 kişi hayatını kaybetti, 15 kişi yaralandı.
- 3 Ocak 2024** – İran’ın Kirman ilinde Kasım Süleymani’nin ölüm yıl dönümündeki törende iki bombalı saldırı düzenlendi. Saldırıda 94 kişi hayatını kaybetti, 284 kişi yaralandı. Saldırığı DEAŞ üstlendi. ABD istihbaratına yakın kaynaklar, saldırının DEAŞ/Horasan grubu tarafından düzenlendiğini iddia etti.
- 28 Ocak 2024** – İstanbul’da bulunan Santa Maria Kilisesine 2 militan tarafından silahlı saldırı düzenlendi. 1 kişi hayatını kaybetti. Saldırığı DEAŞ üstlendi. Saldırının DEAŞ/Horasan tarafından düzenlendiği iddia edildi.
- 7 Şubat 2024** – Pakistan’ın Belucistan eyaletinde genel seçimler öncesinde siyasi kampanya ofislerini hedef alan ikili bombalı saldırı düzenlendi. Saldırıda 30 kişi hayatını kaybetti, 40’tan fazla kişi yaralandı. Saldırığı DEAŞ/Horasan üstlendi.
- 21 Mart 2024** – Afganistan’ın Kandehar şehrindeki Yeni Kabil Bankası şubesinde, maaşlarını almakta olan Taliban işçilerini hedef alan bir intihar saldırısı düzenlendi. Saldırıda 21 kişi hayatını kaybetti, en az 51 kişi yaralandı. Saldırığı DEAŞ/Horasan üstlendi.
- 22 Mart 2024** – Moskova şehrinin batısında Krasnogorsk’ta yer alan Crocus City Hall bünyesindeki konser salonuna 4 militan tarafından silahlı saldırı düzenlendi. 139 kişinin hayatını kaybettiği, 182 kişinin de yaralandığı saldırığı DEAŞ/Horasan üstlendi.

BÖLÜM 4:

DEAŞ/Horasan Yapılanmasının Söylem Analizi

DEAŞ/Horasan Yapılanmasının Söylem Analizi

DEAŞ/Horasan grubu mesaj üretmede ve ürettiği mesajı farklı diller üzerinden servis etmede profesyonel bir şekilde faaliyet yürütmektedir. Düzenli aralıklarla *Horasan'ın Sesi* ile *en-Neba* dergilerini yayımlamakta, YouTube üzerinden videolar servis etmekte, Telegram kanalları üzerinden de geniş bir kitle ile etkileşime girebilmektedir. Ayrıca yayınlarını İngilizce, Farsça, Özbekçe, Rusça, Bengalce, Urduca, Tacikçe gibi farklı dillerde yapmaktadır. Bu bölümde, DEAŞ/Horasan'ın nasıl bir anlatı kurguladığı, yayınları üzerinden yapılan içerik incelemesinden hareketle sunulacaktır.

DEAŞ/Horasan, anlatısını Selefî-Tekfirci ideoloji üzerine inşa etmiştir. Bu bağlamda düşman tahayyülü, diğerinin net tasviri ve ötekileştirilmesi üzerine şekillendirilmiştir. Bu çerçevede de grup kimliği, düşmanın kim olduğu ve nasıl yok edilmesi gerektiği temelinde anlamlandırılmaktadır.

DEAŞ/Horasan, anlatısını Selefî-Tekfirci ideoloji üzerine inşa etmiştir. Bu bağlamda düşman tahayyülü, diğerinin net tasviri ve ötekileştirilmesi üzerine şekillendirilmiştir. Bu çerçevede de grup kimliği, düşmanın kim olduğu ve nasıl yok edilmesi gerektiği temelinde anlamlandırılmaktadır. Buna göre diğerinin tanımlanmasında murtet, müşrik, tağut gibi tanımlamalar kullanılırken düşmanın yok edilmesi ve alternatif düzenin kurulmasının yolu da cihat etmek üzerinden tanımlanmaktadır.

Terör örgütü, kendi eylemlerini sözde cihat kavramı üzerinden meşrulaştırmaya çalışmakta, bunu yaparken de İslam dinine ait kavram ve sembolleri suistimal etmektedir. Bu doğrultuda farklı etnik kimliklerden gelen kişiler, şiddet temelli örgüt kimliği üzerinden ortak bir potada ay-nılaştırılmaya çalışılmaktadır. Bu nedenle DEAŞ/Horasan propagandasında milliyetçilik, etnik kimlik gibi millî aidiyete dair unsurlar değersizleştirilmektedir. Özellikle etnik kimlik aidiyetleri örgütün kod isimlerinde kullanılmasına rağmen bunlar sadece birer çeşitlilik olarak görülmekte; örgütün ortak kimliğinin potasında eritilmektedir.

DEAŞ/Horasan'ın, Taliban ve Pakistan siyasi hayatını hedef alan önemli düzeyde propaganda malzemesi ürettiği görülmektedir. Taliban'ın ağırlıklı olarak hedef alınmasındaki en önemli sebep, DEAŞ/Horasan yapılanmasının bölgede ortaya çıkan boşluklardan faydalanarak kendisine güç kazandırabilecek bir alanda hâkimiyet kurma motivasyonudur. Bu kapsamda DEAŞ/Horasan'ın son dönemde söylem evreninde Orta Asya temalı mesaj ve görsellerde yaşanan artış, bu bölgede hedeflediği gücü elde etmek için ihtiyaç duyduğu insan kaynağını sağlamak olarak değerlendirilmektedir. Bu bağlamda propaganda faaliyetlerinde Tacikistan bölgesine ağırlık vermesi de ayrıca dikkat çekmekte, Tacikistan'a yönelik DEAŞ/Horasan yapılanmasının spesifik içerikler ürettiği görülmektedir. DEAŞ/Horasan'a ait sosyal medya kanallarında, Tacikistan'da kullanılan Kiril alfa-

besiyle alt yazılı örnekler de dâhil olmak üzere Farsça, Peştuca ve Özbekçe yayımlanan çok sayıda içerik üretilmektedir. Bu kanallarda İmamali Rahman liderliğindeki Tacikistan yönetiminin İslami olmadığı vurgulanmakta ve Tacik gençlerinden, İmamali Rahman hükûmetinin kontrolü altında olan Tacik din adamlarının konuşmalarını dinlememeleri istenmektedir.⁶⁰

DEAŞ/Horasan'ın Taliban'a yönelik ürettiği söylem dilinde;

- Taliban'ın Doha Antlaşması'yla ABD'ye boyun eğdiği,
- Taliban'ın temsil ettiği İslam'ın gerçek İslam olmadığı,
- Taliban üyelerinin mürtet oldukları

hususları ön plana çıkmaktadır. DEAŞ/Horasan "Taliban, kâfirlerin İslam elbisesi giydirilmiş hizmetkârıdır." sözleriyle Taliban'ı tanımlamaktadır.

DEAŞ/Horasan yapılanmasının düşman olarak ifade ettiği ülkeler arasında; Pakistan, İran, Çin, Rusya, Türkiye, ABD, Avrupa ülkeleri, Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) ve İsrail de yer almaktadır. Özellikle Körfez ülkelerinin ABD ve Batılı ülkelerin uydu devletleri olduğu vurgulanmaktadır.⁶¹ Terör örgütünün söylemsel olarak hedef aldığı düşman imgesi ile terör faaliyetlerinin hedefine koyduğu ülkeler arasında bir örtüşmezlik olduğu görülmektedir. Dolayısıyla örgütün, propaganda mecrasında eylemden ziyade söylemsel bir inşa yoluyla kendini konumlandırarak daha geniş bir muhatap kitlesine ulaşmaya ve onları ikna etmeye çalıştığı söylenebilir.

Twitter (yeni adıyla X), Facebook ve YouTube gibi ana akım sosyal medya platformlarındaki kısıtlamalardan ötürü pek çok terör örgütü gibi DEAŞ/Horasan da adı geçen platformlara nispetle daha kısıtsız faaliyet imkânı sunan Telegram'da daha aktiftir. DEAŞ/Horasan ve destekçileri tarafından yönetilen Telegram kanalları iki gruba ayrılmaktadır. Birinci grup, daha çok örgütün destekçileri tarafından yönetilen, örgütün ideologları olarak kabul edebilecek dinî figürlerin görüntülü ve sesli vaazlarının yer aldığı kanallardır. Bu kanallardaki içerikler, DEAŞ/Horasan'ın kendisine yakın bulunduğu tanınmış din adamlarının dinî konularla ilgili açıklamalarından oluşmaktadır. Bu kişilerin çoğu aynı zamanda DEAŞ/Horasan'ı doğrudan/dolaylı olarak destekleyen veya örgütün propagandasını yaptıkları için tanınan kişilerdir.

Terör örgütünün söylemsel olarak hedef aldığı düşman imgesi ile terör faaliyetlerinin hedefine koyduğu ülkeler arasında bir örtüşmezlik olduğu görülmektedir. Dolayısıyla örgütün, propaganda mecrasında eylemden ziyade söylemsel bir inşa yoluyla kendini konumlandırarak daha geniş bir muhatap kitlesine ulaşmaya ve onları ikna etmeye çalıştığı söylenebilir.

İkinci grup ise örgütün resmî açıklamalarının yanı sıra ürettiği dinî materyallerden, kitaplardan, sesli derslerden, videolardan veya öldürülen DEAŞ/Horasan üyelerinin saldırı anı ve öncesinde çekilen görüntülerinden oluşmaktadır. Bu kanallarda paylaşılan materyalleri içerik bakımından Taliban karşıtı ve diğerleri olarak ikiye ayırmak mümkündür.

Taliban karşıtı içeriklerin genellikle iki ana hat üzerinden şekillendiği görülmektedir.

- *Taliban'ın ABD ve Batılı ülkelerle anlaştığı ve onların çıkarlarına hizmet ettiği*

Taliban'ın ABD'ye hizmet ettiği söylemlerinin merkezinde Doha Antlaşması yer almaktadır. Bu konuyla ilgili servis edilen içeriklerde, Taliban'ın Doha Antlaşması'yla ABD'ye boyun eğdiği ve Antlaşma çerçevesinde cihattan vazgeçerek ABD ve Batılı ülkelerin Afganistan'daki çıkarlarını koruma taahhüdünde bulunduğu teması hâkimdir. Bu kapsamda özellikle Doha Antlaşması çerçevesinde Taliban'ın "cihatçı gruplara ülkeyi üçüncü taraflara karşı kullandırtmama" yönündeki taahhüdüne göndermede bulunularak Taliban yönetimi "küffara karşı cihadi engellemekle" suçlanmaktadır. Yine bu bağlamda Taliban'ın Çin, Rusya, Pakistan, İran, Özbekistan, Türkiye, BAE, Suudi Arabistan gibi ülkelerle iş birlikleri de İslam ve ümmete büyük bir ihanet olarak sunulmaktadır. DEAŞ/Horasan tarafından Çin ve Rusya, Müslümanlara zulmeden ülkeler olarak; diğerleri de İslam düşmanlarıyla iş birliği yapan tağut rejimler olarak nitelendirilmektedir.

- *Taliban'ın Afganistan'da uyguladığı İslam'ın, gerçek İslam olmadığı*

Bu anlatı kapsamında Taliban yönetimindeki Afganistan'da bazı örneklere yer verilerek mevcut yönetimin Afganistan'da gerçek İslam'ı uygulamadığı ileri sürülmektedir. Örneğin Taliban'ın faizi haram kılmadığı; kısas, uzuv kesme, recim gibi uygulamaları hiçe saydığı eleştirileri yöneltilmektedir.

Bahsedilen bu hususların yanı sıra askerî taktiklerin öğrenilmesi, bilgisayarla ilgili becerilerin artırılmasıyla ilgili dersler, ilahiler, Afganistan'da öldürülen DEAŞ/Horasan üyelerinin anılarının paylaşıldığı, kadınların DEAŞ/Horasan'ın faaliyetlerine nasıl katkıda bulunabileceğine ilişkin konuların özellikle kadınların hedef alınarak işlendiği Telegram kanalları da bulunmaktadır. Ayrıca bu kanallar arasında Arapça, Farsça, Peştuca ve Özbekçe yüzlerce başlık içeren çeşitli çevrim içi kütüphaneler de yer almaktadır. Bu kitapların çoğu sözde DEAŞ yöneticileri ve militanları tarafından yazılmış Farsça ve Darice kitaplardır.

Horasan'ın Sesi dergisi özelinde diğer ülkelere yönelik propaganda içeriklerinde öne çıkan temalar şu şekilde belirtilebilir:

- Taliban'ın yanı sıra söylem temelinde hedef alınan diğer bir ülke de Pakistan'dır. Pakistan'ın hedef alınmasının gerekçeleri arasında Taliban'ın Pakistan istihbaratı tarafından desteklenmesi konusu sıklıkla işlenmektedir.
- Suudi Arabistan, yaşadığı dönüşüm ve İsrail'le normalleşme süreci üzerinden hedef alınmaktadır.
- Hindistan, Endonezya, Bangladeş, Mısır, Tunus, Çin, İran ve Rusya da özellikle hedef alınan ve tekrarlayan bir şekilde nasıl ve neden düşman oldukları spesifik olarak tanımlanan ülkelerdendir.

- Türkiye'ye yönelik üretilen kara propaganda içeriklerinde ise Türkiye'nin laik ve demokratik düzeninin yanı sıra Mustafa Kemal Atatürk ve Recep Tayyip Erdoğan başta olmak üzere Türkiye Cumhuriyeti liderleri, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş değerleri doğrudan hedef alınmaktadır.

Ayrıca *Horasan'ın Sesi* dergisinde;

- Ajanlık, keşif yapma, hedef saptırma gibi konularda içerikler sunulmaktadır.
- Azınlık konumundaki Uygurların, Hindistan ve Myanmar Müslümanlarının "hicret" etmesi yönünde propaganda yapılmaktadır.
- El-Kaide, Heyetu Tahriru'ş Şam (HTŞ), Hamas, Özgür Suriye Ordusu (ÖSO) gibi örgüt ve yapılar da hedef alınmaktadır.

DEAŞ/Horasan yapılanmasının yayınları incelendiğinde, bu yapının propagandayı oldukça önemseydiği ve bir söylem evreni inşa etmeyi eylemde bulunmakla eş değer gördüğü anlaşılmaktadır. Kendi anlatısı üzerine bir söylem evreni inşa etme amacı, eylem gerçekleştirme amacı ile aynı önemde görülmektedir. Bu nedenle de propaganda kanallarında çalışan mensuplarını "medya savaşçıları, medya mücahitleri" şeklinde tanımlamaktadır. DEAŞ/Horasan'ın, bireye kendinin ötekileştirildiğini düşündüren, bireyin kimlik ve anlam arayışlarını istismar eden popülist bir propaganda dili kullandığı da görülmektedir.

BÖLÜM 5:

DEAŞ/Horasan Yapılanmasının Türkiye'ye Yönelik Faaliyetleri

DEAŞ/Horasan Yapılanmasının Türkiye'ye Yönelik Faaliyetleri

Sovyetler Birliği'nin Afganistan'ı işgalinden sonra bu ülkeye dünyanın farklı kesimlerinden "cihat" etme düşüncesiyle giden ve silahlı hareketlere katılan kişilerin oluşturduğu ağ, 1980'lerin ortasına kadar geri götürülebilmektedir. 1990'lar boyunca Orta Asya'da özellikle Özbekistan ve Tacikistan'dan el-Kaide'ye katılanlar ile Türk vatandaşları arasında bir ilişki kurulduğu anlaşılmaktadır.

Türkiye'nin DEAŞ ile mücadelesi kapsamında, örgütün 2023 yılı itibarıyla harekât alanı oldukça daralmıştır. Ağustos 2016-Mart 2017 sürecinde Suriye'nin kuzeyinde gerçekleştirilen Fırat Kalkanı Harekâtı ile terör örgütü büyük bir darbe yemiştir. Harekât kapsamında yaklaşık 3 bin DEAŞ mensubu etkisiz hâle getirilirken 2 bin kilometrelik bir alan da DEAŞ'tan tamamen temizlenmiştir.

Afganistan'a giden Türk vatandaşlarından bazılarının buradaki yerel halktan insanlarla evlenmesi ve ABD'nin Afganistan'ı işgali sonrasında bu ülkedeki bazı üst düzey el-Kaide yetkililerinin aileleri ile ülkeyi terk ederek Irak'a gitmeleri de bu ilişki ağını geliştirmiştir.⁶²

Türkiye'de Orta Asya kökenli DEAŞ militanlarının gerçekleştirdiği en büyük terör eylemi, kamuoyunda Reina saldırısı olarak bilinen saldıdır. 39 kişinin hayatını kaybettiği saldırıyı gerçekleştiren Abdulkadir Masharipov, Özbekistan vatandaşıdır. 2010'ların başında Özbekistan İslami Hareketi'ne (ÖİH) katılan ve 2014 yılında DEAŞ'a bağlılık yemini eden terörist, Orta Asya'dan bu terör örgütüne katılan militanların tipik örneklerinden birini teşkil etmektedir.

Bu terör eyleminden sonra DEAŞ'a yönelik gerçekleştirilen operasyonlar neticesinde Mart 2017'de İstanbul'da Özbekistan uyruklu kişilerden oluşan bir saldırı hücreleri daha ortaya çıkartılmıştır.⁶³ 21 Eylül 2017'de İstanbul Küçükçekmece'de düzenlenen operasyonda ise Otobek R. isimli Özbek asıllı Afganistan uyruklu kişi, eylem hazırlığındayken yakalanmıştır.⁶⁴

Yukarıdaki olaylar dizisinden DEAŞ terör örgütüne mensup Orta Asya kökenli militanların, uzun bir süre boyunca örgütün merkezî yapılanmasına dâhil oldukları anlaşılmaktadır. Bununla birlikte DEAŞ/Horasan yapılanması, geçiş için bekleyenler veya askerî eğitim aldıktan sonra başka ülkelere gönderilecekler arasında bulunanlardan, zaman zaman eleman talep etmektedir.

Türkiye'nin DEAŞ ile mücadelesi kapsamında, örgütün 2023 yılı itibarıyla harekât alanı oldukça daralmıştır. Ağustos 2016-Mart 2017 sürecinde Suriye'nin kuzeyinde gerçekleştirilen Fırat Kalkanı Harekâtı ile terör örgütü büyük bir darbe yemiştir. Harekât kapsamında yaklaşık 3 bin DEAŞ mensubu etkisiz hâle getirilirken 2 bin kilometrelik bir alan da DEAŞ'tan tamamen temizlenmiştir. Türkiye, terörle mücadele kapsamında gerçekleştirdiği operasyonlar ile Suriye'nin kuzeyinde güvenli bölge oluş-

turmuştur. Terörle mücadele, Fırat Kalkanı Harekâtı ile sınırlı kalmamış; DEAŞ'ın Rusya, Kafkasya ve Avrupa'yı hedef alan sözde ofislerinin faaliyetleri de engellenmiştir. Türkiye'nin DEAŞ'a karşı gerçekleştirdiği operasyonlara bakıldığında, sadece 2023 yılında 122 operasyon gerçekleştirilmiş ve toplamda 426 terörist yakalanmıştır.⁶⁵ DEAŞ terör örgütü, Türkiye'nin güçlü ve kararlı mücadelesi sebebiyle etkili bir yapılanma oluşturamamış ve militan temininde zorlanmıştır. Türkiye'nin terörle mücadele konusundaki etkili adımları da örgütün daha çok yeraltında ve dar hücreler şeklinde örgütlenmesine neden olmuştur. Bu hücreler ise ağırlıklı olarak sosyal ağları zayıf olan ve ülkeye ya kaçak yollarla ya da turist vizesi ile gelen şahıslardan teşekkül etmektedir. Bu şahıslar, militan temin etme çalışmalarını, ülkeye farklı yollarla gelmiş yabancılar arasında yoğunlaştırmıştır. Türkiye'den örgüte sempati duyan marjinal kesimlerin, bu hücre ve ağlarla irtibatının ise sınırlı olduğu söylenebilir.

SONUÇ

SONUÇ

DEAŞ'ın Suriye ve Irak'ta kaybettiği güç ve alan hâkimiyeti sonrasında, insan kaynağının bir kısmının Afrika ülkelerine, bir kısmının ise 2018 sonrası Afganistan-Pakistan bölgesine gittiği bilinmektedir. DEAŞ/Horasan yapılanması özellikle Orta Asya ve Kuzey Kafkasya bölgelerindeki insan kaynağını hedef almaktadır. DEAŞ/Horasan propaganda dilini dinî kavramları araçsallaştırarak ve suistimal ederek kimlik temsili üzerinden psikolojik ve sosyolojik istismar alanlarına nüfuz edebilecek şekilde kurmaktadır.

DEAŞ/Horasan'ın militanlarında, devletleşme imkân ve kabiliyetine sahip olduğu algısını yaratabilmiş olması, onun diğer terör örgütlerinden de eleman devşirebilen bir boyut kazanmasındaki en önemli etkenlerden biri olarak öne çıkmaktadır.

DEAŞ/Horasan güçlendikçe, gücünü hem terörün özelliklerini kullanarak hem de yarattığı şiddeti sembolik ve mistik anlatı çerçevesinde sunarak daha görünür hâle getirmektedir. DEAŞ/Horasan yapılanmasının, Orta Asya bölgesi başta olmak üzere faaliyetleri açısından ilgi alanına giren ülkelerdeki kırılanlıklardan faydalanarak bu ülkelerden eleman temin etmeye, bu ülkelerde örgütlenme faaliyetinde bulunmaya ve bu sayede terör eylemlerine girişme kapasitesine ulaşmaya çalıştığı gözlemlenmektedir. Radikalleşme süreçlerinin itici ve çekici faktörleri göz önünde bulundurulduğunda, DEAŞ/Horasan yapılanmasının Tablo 2'deki dinamiklerden beslendiği görülmektedir.

Tablo 2: DEAŞ/Horasan Terör Örgütüne Katılımın İtici ve Çekici Faktörleri

DEAŞ/Horasan Terör Örgütüne Katılımın İtici Faktörleri	
Sosyoekonomik Dezavantaj	Örgütün faaliyet alanına giren ülkelerdeki siyasi ve ekonomik nedenlerden dolayı nüfusları içerisinde dışlandıklarını düşünen kesimlerin toplumlarına yabancılaşması söz konusu olabilmektedir. Bu dışlanmış (etnik, mezhepsel, kabilevi) kırılan aktörleri, terör örgütleri daha kolay hedef alabilmektedir.
Siyasi Nedenler / Devlet Yapılanması ve Dış Faktörler	Siyasi baskı, algılanan adaletsizlik ve devlet ya da yabancı aktörler tarafından aşağılanma radikal düşünceleri katalize edebilmektedir. Dış müdahaleler ve işgal gibi çeşitli koşullar, algılanan düşmanlara karşı yabancılaşma ve kızgınlık duygusunu besleyerek aşırılık yanlı söylemleri daha cazip hâle getirmektedir.
Dinî Faktörler	Devlet denetiminde dinî eğitim verilmemesi, din eğitiminin kontrol dışına çıkması, dinî kurumların bulunmaması veya bu kurumların yönetimlerinin dış aktörlere bırakılması dini istismar eden yapılara alan açmaktadır.
Kişisel Koşullar	Bazı ülkelerde çeşitli etnik-dinî gruplara karşı çok ciddi bir alaycılık, dışlama ve yabancılaştırma olduğu görülmektedir. Bu durum, kişilerde içinde buldukları toplumdan ayrılmaya yol açan süreçleri başlatmaktadır.

DEAŞ/Horasan Terör Örgütüne Katılımın Çekici Faktörleri

İdeolojik Çekicilik	DEAŞ/Horasan yapılanması, dini istismar eden bir örgüt olarak dinî kavram ve sembolleri kullanarak bu yönde eğilimi olan bireyler için cazip bir dünya tahayyülü sunmaktadır. Sözde cihat çağrısı, yaşam deneyimleri açısından harekete geçebilecekleri bir alan bulamayan dışlanmış bireyler için çekici bir ideoloji olarak algılanabilmektedir.
Sosyal Ağlar	Sosyal ağlar, örgüte katılımı kritik bir rol oynamaktadır. Terörist faaliyetlerde yer alan aile, arkadaş veya toplum liderleriyle olan bağlantılar, kurulan ilişkisel ağlar aracılığıyla bireylerin katılımını önemli ölçüde etkileyebilmektedir. Dolayısıyla bireyler kendi topraklarında aidiyet kazanabilecekleri bir ortam bulunmadığı, işlevsiz kaldıkları durumlarda terör örgütlerinin ya da farklı amaçlarla yaklaşan diğer dış aktörlerin aracı hâline gelebilmektedirler.
Finansal Teşvikler	Terör örgütleri tarafından sağlanan mali imkânlar özellikle ciddi ekonomik yoksunlukların yaşandığı bölgelerde bir çekme faktörü olarak hizmet etmektedir ki DEAŞ/Horasan yapılanması da militanları için yüksek ödemeler yapmaktadır.
Statü	Dışlanma ve aşağılanma, bölge insanının ortak kimliğinin farkına varmasına ve ortak bir amaç doğrultusunda hareket etmesine neden olmaktadır. Bu noktada örgüt, yine dinî kavramları istismara başvurarak militanlarına bu dünyada ve ölüm sonrasında statü vadetmektedir.

DEAŞ/Horasan yapılanmasının eleman temininde ve radikalleşme süreçlerindeki dinamikler, ilgili ülkelerdeki toplumsal, siyasal ve ekonomik kırılmalıkların terör örgütleri için suistimal edilebilecek bir alan olarak ortaya çıktığını göstermektedir. Ancak tüm bu dinamikler, bölgesel konjonktürü yaratan tarihsel ve uluslararası gelişmelerden de bağımsız düşünülemez. Libya'dan Afganistan'a kadar geniş bir coğrafyadaki çökmüş/çökertilmiş devletlerin varlığı, radikalizmin ve terör örgütlerinin güçlenmesi için münbit bir alan yarattığı gibi Arap Baharı'nın ardından demokratik yöntemlerle işbaşına gelme çabasındaki grupların çeşitli müdahalelerle yönetimden uzaklaştırılması, sivil demokratik taleplerin kanlı bir şekilde bastırılması, bu ülkelere yönelik istikrarsızlaştırıcı politikaların uygulanması bölge ülkelerinde bazı grupların radikalleşmesinde önemli rol oynamıştır. DEAŞ/Horasan yapılanmasının faaliyetleri bu bağlamda da değerlendirilmelidir.

DEAŞ/Horasan'ın ayırt edici özelliklerinin başında, Pakistan kökenlilerin liderlik ve komuta düzeyleri ile kritik konumlarda yer almaları gelmektedir. Temel stratejisi, Afganistan ve Pakistan'da zorlu coğrafi koşulların devlet otoritesini tam olarak tesis etmeye imkân tanımadığı bölgelerde kendi kontrolünde bir alan hâkimiyeti yaratmaya dayanmaktadır. Bu nedenle de Orta Asya ve Kuzey

Kafkasya bölgesinden katılımlara ayrıca odaklanmakta, Tacikistan bölgesinden eleman devşirme faaliyetlerine ayrıca önem vermektedir.

2016 Ağustos ayı itibarıyla DEAŞ'la mücadele kapsamında Türkiye'nin gerçekleştirdiği Fırat Kalkanı Harekâtı ile örgütün dağılma aşamasına geçtiği gözlemlenmektedir. DEAŞ/Horasan yapılanması özelinde ise 2022 sonrasında Afganistan'daki eylem sayısı azalırken dünyanın diğer bölgelerindeki eylem girişimleri artmıştır. DEAŞ/Horasan Afganistan'da yaşadığı tıkanıklığı, dünyanın farklı bölgelerinde eylem yaparak aşmaya çalışmaktadır.

Bu tartışmalar bağlamında özelde DEAŞ/Horasan yapılanmasına, genelde ise DEAŞ terör örgütüne ilişkin tespit ve öneriler aşağıda sıralanmıştır:

- DEAŞ'ın merkezî yapısının Suriye ve Irak bölgelerinde güç kaybetmesi, bazı gruplarının Afganistan-Pakistan bölgesine geçmesi, DEAŞ/Horasan yapılanmasının örgütlenme süreçlerinde ve hareket tarzında bazı dönüşümlere neden olmuştur. Bu anlamda sözde uzak vilayet olarak adlandırılan, çevre yapı şeklinde nitelendirilebilecek bu örgütlenmenin, merkezin güç kaybetmesiyle ön plana çıktığı görülmektedir.
- Bölgesel anlamda toprak kontrolü yönünde bir strateji izleyen DEAŞ/Horasan yapılanmasının, diğer taraftan da uluslararası alanda sansasyonel nitelikli eylemlerle bölgesi dışında da etkili olma yönünde bir strateji yürüttüğü anlaşılmaktadır.
- DEAŞ/Horasan örgütsel yapısını, insan kaynağı açısından güçlendirme çabası içerisindedir. Bu çerçevede eleman temini çalışmaları için terör örgütünün, Afganistan-Pakistan bölgesi dışında özellikle Orta Asya bölgesine yoğunlaştığı gözlemlenmektedir.
- Terör örgütünün, siyasi ve sosyoekonomik kırılmalıkları olan bölge vatandaşlarının dinî kimlik temsili arayışlarına yönelik istismar alanları geliştirdiği ve bu bağlamda Tacikistan ve Özbekistan vatandaşlarının özellikle yapılanma tarafından hedef alındığı görülmektedir.
- DEAŞ/Horasan yapılanmasının gerek söylem niteliğinde tehdit öğeleri ile gerekse eylemsel temelde sansasyonel terör saldırılarıyla öne çıkmaya ilişkin bir motivasyona sahip olduğu gözlemlenmektedir.
- DEAŞ terör örgütü, dini istismar ederek kendi anlatısı üzerine bir gelenek inşa etmeye çalışmaktadır. Bu yönüyle köksüzdür. Geleneksel dinî akımların ortaya koyduğu birikimi istismar etmekte ve araçsallaştırmaktadır. Bu kıymetli birikimi, terör örgütünün suistimaline teslim etmek ve bu sembollerini değersizleştirmek, terör örgütünün çıkarlarına hizmet etmek anlamına da gelmektedir. Buna karşın geleneksel dinî akımların köklü geçmişine dayanan kodlarını, sembollerini ve anlamlarını terör örgütünün suistimal ve istismarına karşı korumak gerekmektedir.

- Türkiye'nin, DEAŞ ile irtibatlandırılmasına yönelik algı operasyonlarına karşı koyacak güçlü bir söylem üretmesi ve bu söylemi bilgi ve verilerle desteklemesi; Türkiye'nin DEAŞ terör örgütüne karşı uluslararası arenada oynadığı rolün çeşitli araçlarla ve çeşitli platformlarda hatırlatılması gerekmektedir.
- Türkiye öncelikle güvenlik bağlamında terör örgütleriyle mücadele etmektedir. İkincil olarak Türkiye, güvenlik perspektifinin ötesine geçerek yumuşak güç sergileyebilecek ve etki üretebilecek nadir aktörlerden biridir. Türkiye, İslam coğrafyasında dinî ve kültürel olarak bir ağırlık merkezi konumundadır. Bu açıdan Türkiye; kültür üreten, bunu bir yumuşak güç aracı olarak kullanabilen, bu yolla toplumlar üzerinde olumlu anlamda etkiler üretebilen ve bu sayede İslam coğrafyasında radikal hareketlerin yayılmasının da önüne geçebilecek gerekli deneyime ve kapasiteye sahip bir aktördür. Öte yandan Türkiye'nin demokrasi tecrübesi ve bu tecrübenin toplum tarafından içselleştirilmesi de Türkiye'nin söylemsel olarak kullanabileceği argümanlardandır.
- 7 Ekim olaylarından sonra İslam coğrafyasındaki ülkelerin İsrail saldırılarına karşı sessiz kalması, DEAŞ terör örgütünün propaganda faaliyetlerinde yoğun olarak işlediği hususlardan biridir. DEAŞ bu yaklaşımı söylemsel olarak kullanarak İslam coğrafyasındaki ülkelere yönelik terör saldırılarını meşrulaştırmaya çalışmaktadır.
- DEAŞ terör örgütü propagandasına karşı muhatap ülkeler, kırılganlıklarını bertaraf etmek üzere devlet yapısı kabiliyetlerini artırmaya yönelik çalışmalar yürütmeli ve aynı zamanda kapsayıcı toplum politikalarını da hayata geçirmelidirler. Meslek edindirme faaliyetlerine ağırlık verilmesi, kültürel ve sosyal yaşam imkânlarının çeşitlendirilmesi ve güçlendirilmesi, toplumda bireylerin yabancılaşmasını engelleyecek stratejiler geliştirilmesi bu bağlamda önem arz etmektedir.

Tüm bu tespitler ışığında ileriye dönük olarak DEAŞ/Horasan yapılanması ile mücadelede faydalı olabileceği değerlendirilen diğer öneriler aşağıda sunulmaktadır.

- ▶ Terör örgütünün şiddetle radikalleşmeyi mümkün kıldığı sürecin aşamalarıyla netleştirilmesi, DEAŞ/Horasan'ın hedef aldığı bölgeler arasında şiddetle radikalleşme süreçlerine yönelik farklılık arz eden yöntemleri varsa bu metotların spesifik olarak ortaya çıkarılması ve farkındalığın artması,
- ▶ Örgütün propaganda kanalları üzerinden yürüttüğü stratejinin, hedef aldığı toplumlarda makro ve mezo seviyede, bireyler nezdinde de mikro seviyede etki değerinin ölçülmesini mümkün kılacak nitelikte çalışmalar yapılması,
- ▶ Bu şekilde özellikle yalnız aktör konumunda eylem yapma inisiyatifi geliştirebilecek potansiyele sahip kişilerin ortak profilinin çıkartılarak istihbarat ve güvenlik çalışmalarına katkı sunulması,
- ▶ Örgütün iletişim kanalları üzerinden kurduğu sistemle medya iletişim kanalları üzerinden tesis ettiği yöntemlerin, iletişim gücünün eleman temin etme noktasında nasıl çalıştığının anlamlandırılması, sistemdeki açıkların tespit edilmesi, iletişim kanallarında grup dinamiklerini bozucu nitelikte uygulanabilecek yöntemlerin geliştirilmesi,
- ▶ Örgütün ürettiği söylemler üzerine inşa etmeye çalıştığı alternatif gerçeklik algısının yanılmalı olduğunu gösterecek nitelikte karşı söylemler geliştirilmesi, bu söylemlerin toplumların gündelik hayatının normaline uygun kanallarla iletiminin sağlanması,
- ▶ Örgütün lider kadrosuna yönelik sistemli bir şekilde gerçekleştirilen dekapitasyon operasyonlarına rağmen varlığını sürdürebilen yapının, insan kaynağı açısından beslenme kanalları ve motivasyonlarının ortaya çıkarılarak devamlılığı sağlayan ana unsurun/unsurların belirlenmesi,
- ▶ Türkiye'de Orta Asya ve Kafkasya kökenliler arasında DEAŞ/Horasan yapılanmasının beslediği sosyal ağların rol ve işlevlerinin netleştirilmesi, şiddetle radikalleşmenin hangi aşamada gerçekleştiğinin tespit edilmesi, gündelik hayatlarını nasıl kurguladıklarının ortaya çıkarılması, bu yapılara nüfuz araçlarının tespit edilerek söz konusu gruplara yönelik birden fazla kontrol yönteminin geliştirilmesi,
- ▶ Toplumlar nezdinde terör örgütünün propaganda ve eylem yöntemlerine ilişkin belli bir farkındalık seviyesinin yaratılmasına yönelik sosyal ve kültürel ağlar üzerinden çalışmalar planlanması, aynı zamanda farkındalık kazandırılması ile toplumsal düzeyde erken ihbar ağının mümkün kılınması,
- ▶ Sivil toplum kuruluşlarının, terör örgütünün yapısına ve faaliyetlerine ilişkin farkındalıklarının artırılması, radikalleşme sürecine eğilim gösterebilecek gruplara yönelik eğitim ve rehabilitasyon programlarının ilgili tüm kurumların koordinasyonu ile oluşturulması,
- ▶ Kaynak ve hedef olan ülkelerle cari nitelikli istihbarat paylaşım kanallarının tesis edilmesi önemli görülmektedir.

Orta Asya ülkeleri ile iş birliğine ilişkin öneriler;

- ▶ Türk Devletleri Teşkilatının 2040 vizyonunun güvenlik iş birliği alt başlığında belirtilen “radikalleşme, şiddet içeren aşırılık, İslamofobi, yabancı düşmanlığı ve terörizm tehditleriyle mücadele etmek ve sınır güvenliğini sağlamak için üye devletler arasında iş birliği ve bilgi paylaşımı amacıyla bir ağ oluşturmak” politikaları kapsamında kurumsal yapıların oluşturulması, bu bağlamda terörizmle mücadele temelinde ortak söylemsel dilin geliştirilmesi,
- ▶ DEAŞ’ın faaliyetlerine ilişkin bir istihbarat havuzu oluşturulması, bu çerçevede ilgili devlet kurumlarının birbirleriyle eş güdümünün artırılması,
- ▶ Afganistan ve Pakistan özelinde kurulacak terörizmle mücadele mekanizmasının Türk Devletleri Teşkilatı ile bağlantılı hâle getirilmesi,
- ▶ Göç ve iklim krizi gibi hususlar nedeniyle ortaya çıkabilecek ve terör örgütleri tarafından istismar edilebilecek nitelikteki unsurlara yönelik çalışmalar yapılması ve önleyici mekanizmaların tesis edilmesini mümkün kılacak bir altyapının kurulması,
- ▶ Radikalleşmeden dönüş çalışmalarına dair kapsayıcı bir yol haritasının belirlenmesi ve bu harita doğrultusunda, ilgili aktörlere belirli sorumluluklar ve görevler tanımlanması; bu görev ve sorumlulukların yerine getirilebilmesi için kapasite inşa çalışmasının başlatılması,
- ▶ Orta Asya ülkelerindeki üniversitelerle alana dair ortak çalışmalar planlanması, terör örgütünün cari takibi çerçevesinde değişim süreçlerinin doğru okunması ve anlamlandırılması ile terörizmle mücadele açısından gerekli mekanizmaların, gelişmelerin doğasına ve zamanlamasına uygun bir şekilde geliştirilmesi,
- ▶ Din eğitiminin kurumsallaşmış yapılar tarafından verilmesinin sağlanması şeklindedir.

DEAŞ/HORASAN YAPILANMASI		
İTİCİ FAKTÖRLER		ÖNERİLER
Sosyoekonomik Dezavantaj	Örgütün faaliyet alanına giren ülkelerdeki siyasi ve ekonomik nedenlerden dolayı nüfusları içerisinde dışlandıklarını düşünen kesimlerin toplumlarına yabancılaşması söz konusu olabilmektedir. Bu dışlanmış (etnik, mezhepsel, kabilevi) kırılğan aktörleri, terör örgütleri daha kolay hedef alabilmektedir.	Yoksul bölgelerde eğitim fırsatlarının artırılması, ekonomik kalkınma programları aracılığıyla istihdam sağlanması, topluluk merkezleri kurarak sosyal destek ve farkındalık programları sunulması, sosyal entegrasyon projeleriyle etnik ve dinî gruplar arasında uyumun teşvik edilmesi, savaş ve çatışma mağdurları için sağlık ve psikolojik destek hizmetlerinin genişletilmesi ve yerel liderlerle iş birliği yaparak DEAŞ ile mücadelede sosyoekonomik dezavantajların ele alınması. Bu ve benzeri yöntemlerle kırılğan toplumlar daha güvenli ve dayanıklı hâle getirilebilir.
Siyasi Nedenler / Devlet Yapılanması ve Dış Faktörler	Siyasi baskı, algılanan adaletsizlik ve devlet ya da yabancı aktörler tarafından aşağılanma; radikal düşünceleri katalize edebilmektedir. Dış müdahaleler ve işgal gibi çeşitli koşullar; algılanan düşmanlara karşı yabancılaşma ve kızgınlık duygusunu besleyerek aşırılık yanlısı söylemleri daha cazip hâle getirmektedir.	DEAŞ gibi terör örgütleriyle mücadele etmek için siyasi nedenler, devlet yapısı ve dış faktörler çok önemlidir. Bu bağlamda bölgesel ve ulusal düzeyde siyasi istikrar, demokratik süreçler, uluslararası iş birliği, medya ve eğitim yoluyla radikalleşmenin önlenmesi, adil ve kapsayıcı bir yönetim anlayışı, yolsuzlukla mücadele ve devlet işleyişinde şeffaflığın artırılması gerekmektedir. Bu önlemler, terör örgütlerinin gücünü azaltacak ve geniş çaplı mücadele için daha sağlam bir temel oluşturacaktır.
Dinî Faktörler	Devlet denetiminde dinî eğitim verilmesi, din eğitiminin merdiven altına girmesi, dinî kurumların bulunmaması veya bu kurumların yönetimlerinin dış aktörlere bırakılması; dini istismar eden yapılara alan açmaktır.	DEAŞ gibi terör örgütleriyle mücadele etmek için dinî faktörlerin ele alınması, örgütlerin dinî söylemleri kötüye kullanma stratejilerine karşı koymanın önemli bir parçasıdır. Bu durumda, resmî kurumlar tarafından toplumun radikalleşmeye karşı bilinçlendirilmesi, dinî eğitimlerin devlet kontrolünde verilmesi ve terör örgütleri tarafından dinî söylemlerin manipüle edilmesi konusunda kapsamlı kamuoyu bilgilendirme kampanyalarının yürütülmesi önemlidir. Bu tür bir yaklaşım, toplumun birliğini koruyacak ve terör örgütlerinin dinî motivasyonları istismar etmesini önleyecektir.
Kişisel Koşullar	Bazı ülkelerde çeşitli etnik-dinî gruplara karşı çok ciddi bir alaycılık, dışlama ve yabancılaştırma olduğu görülmektedir. Bu durum, kişilerde içinde buldukları toplumdaki ayrılmaya yol açan süreçleri başlatmaktadır.	DEAŞ gibi terör örgütleriyle mücadele ederken özellikle kişilerin radikalleşme süreçlerine müdahale etmede bireysel koşulların dikkate alınması çok önemlidir. İnsanların duygusal ve zihinsel sağlığını iyileştirmek için özel olarak tasarlanmış psikolojik destek ve danışmanlık hizmetleri özellikle risk altındaki gençler için mentorluk programları ve toplumsal entegrasyon projeleri, ekonomik bağımsızlıklarını artırmak ve aile içi şiddet veya ayrımcılık gibi olumsuz yaşam koşullarına müdahale etmek önemlidir. Bu nedenle terör örgütlerine katılımı teşvik eden faktörlerin etkisini azaltmak ve daha sağlıklı toplumlar oluşturmak mümkündür.

DEAŞ/HORASAN YAPILANMASI

ÇEKİCİ FAKTÖRLER

ÖNERİLER

İdeolojik Çekicilik

DEAŞ/Horasan yapılanması, dini istismar eden bir örgüt olarak dinî kavram ve sembolleri kullanarak bu yönde eğilimi olan bireyler için cazip bir dünya tahayyülü sunmaktadır. Sözde cihat çağırısı, yaşam deneyimleri açısından harekete geçebilecekleri bir alan bulamayan dışlanmış bireyler için çekici bir ideoloji olarak algılanabilmektedir.

DEAŞ gibi terör örgütleri ideolojik çekiciliği kullanarak insanların radikalleşmesini ve örgüte katılmalarını sağlar. Bu tür ideolojik çekiciliğe karşı koymak ve insanların eleştirel düşünme becerilerini geliştirmek için eğitim programları önemlidir. Ayrıca dinî liderler ve akademisyenlerle iş birliği yaparak radikal ideolojilerin ortadan kaldırılması ve gerçek dinî öğretilerin anlaşılmasının sağlanması mümkündür. Terör örgütlerinin propaganda malzemelerine karşı gerçekleri açıklayan içeriklerin medyada ve sosyal medya platformlarında yayımlanması, toplumun bu tür yanıltıcı mesajlara karşı bilinçlendirilmesine yardımcı olacaktır. Ayrıca örgütler tarafından vadedilen yalanlara alternatif olarak toplumsal ve bireysel fırsatlar sunmak, bireylerin örgütlere daha az ilgi göstermesine neden olabilir. İdeolojik çekiciliğin azaltılması ve sağlam toplum yapılarının teşvik edilmesi, bu yöntemlerle mümkündür.

Sosyal Ağlar

Sosyal ağlar, örgüte katılımda kritik bir rol oynamaktadır. Terörist faaliyetlerde yer alan aile, arkadaş veya toplum liderleriyle olan bağlantılar; kurulan ilişkisel ağlar aracılığıyla bireylerin katılımını önemli ölçüde etkileyebilmektedir. Dolayısıyla kendi topraklarında aidiyet kazanabilecekleri bir ortam bulunmadığı, işsiz kaldıkları durumlarda terör örgütlerinin ya da farklı amaçlarla yaklaşan diğer dış aktörlerin aracı hâline gelebilmekte olduklarıdır.

Terör örgütleri sosyal ağlar aracılığı ile işe alma süreçleri yürütmekte ve radikalleşme eylemlerini yaygınlaştırmaktadır. Sosyal ağ stratejileri oluştururken öncelikle bu platformların nasıl manipüle edildiğini anlamak ve bu tür manipülasyonları engellemek gerekir. Bu nedenle terör içeriklerinin tespiti ve ortadan kaldırılması için sosyal medya ağları ile iş birliği içinde gelişmiş izleme ve moderasyon araçlarının geliştirilmesi ve kullanılması gerekmektedir. İnsanların sosyal ağlarda karşılaştıkları bilgileri eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirebilmeleri için dijital okuryazarlık eğitimleri verilmeli ve bu eğitimlerin yaygınlaştırılması sağlanmalıdır. Güvenli sosyal ağ ortamları oluşturmak ve terör örgütlerinin etkisini azaltmak için toplum liderleri, eğitimciler ve etki yaratabilecek bireylerle birlikte pozitif mesajlar ve gerçek bilgileri yaymak için sosyal medya kampanyaları düzenlenmelidir.

Finansal Teşvikler

Terör örgütleri tarafından sağlanan mali imkânlar özellikle ciddi ekonomik yoksunlukların yaşandığı bölgelerde bir çekme faktörü olarak hizmet etmektedir. DEAŞ/Horasan yapılanması, bu bağlamda militanları için yüksek ödemeler yapmaktadır.

Terör örgütleri özellikle DEAŞ, üyelerini çekmek için para verir. Bu teşviklerle mücadele etmek için ulusal ve uluslararası düzeyde sıkı finansal düzenlemeler ve iş birliği artırılmalıdır. Yine bankacılık sistemleri üzerinde güçlü kontrol mekanizmaları kurarak şüpheli işlemleri hızla tespit etmek ve terör örgütlerinin yasa dışı fon kaynaklarına yönelik operasyonlar da artırılmalıdır. Ek olarak bireylerin terör örgütlerine katılmalarını teşvik eden maddi gereksinimleri karşılamak için girişimcilik destek programları, iş yaratma projeleri ve mikrofinans gibi ekonomik teşvikler sağlanmalıdır. Bu programlar, toplumun genel refahını artırabilir ve terörizmin beslediği yoksulluk ve sosyal dışlanmayı azaltabilir.

Statü

Dışlanma ve aşağılanma, bölge insanının ortak kimliğinin farkına varmasına ve ortak bir amaç doğrultusunda hareket etmesine neden olmaktadır. Bu noktada örgüt, yine dini istismar eden kavramlara başvurarak militanlarına bu dünyada ve ölümler sonrasında statü vadedmektedir.

DEAŞ gibi terör örgütleri bireylere statü ve aidiyet duygusu vererek onları cezbedebilir. Bu unsurlara karşı koymak için toplum içinde bireylerin kabul edilmiş ve değerli hissetmelerini sağlayacak alternatifler sunmak çok önemlidir. Spor ve sanat gibi toplumsal katılım projeleri, gençlere liderlik ve sorumluluk fırsatları sunmalıdır. Ayrıca bireylerin; toplum hizmeti projeleri, gönüllü çalışmalar ve sivil toplum kuruluşlarına katılım gibi faaliyetlerle topluluklarında fark yaratma duygusu yaşamalarına olanak sağlanmalıdır. Bu tür programlar, bireylerin öz güvenini ve toplumsal bağlılığı artırarak terör örgütlerinin sunabileceği sahte statü vaatlerine karşı bir kalkan oluşturabilir.

■ KAYNAKÇA

- ¹ Al-Tamimi, A. (2015). The Evolution in Islamic State Administration: The Documentary Evidence. *Perspectives on Terrorism*, 9(4), 117-129.
- ² Göksun, Y. ve Salihi, E. (2018). *DEAŞ'ın Medya Stratejisi*. İstanbul: SETA Yayınları.
- ³ Siegle, J. (2017). ISIS in Africa: Implications from Syria and Iraq. *Africa Center for Strategic Studies*.
- ⁴ Zelin, Y. A. ve Winter I. (2024). One Year of the Islamic State Worldwide Activity Map, *The Washington Institute for Near East Policy*, <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/one-year-islamic-state-worldwide-activity-map>, (Erişim Tarihi: 29 Nisan 2024).
- ⁵ Duran, B. (2021.10.16). Taliban'ın Ankara Ziyareti ve Afganistan'daki DEAŞ Tehdidi. <https://www.setav.org/talibanin-ankara-ziyareti-ve-afganistandaki-deas-tehdidi/>. (Erişim Tarihi: 7 Mayıs 2024).
- ⁶ AA Kitap, (2019), *Türkiye'nin DEAŞ'la Mücadelesi*.
- ⁷ McCauley, C., & Moskalenko, S. (2008). Mechanisms of Political Radicalization: Pathways Toward Terrorism. *Terrorism and Political Violence*, 20(3), 415-433.; McCauley, C. ve Moskalenko, S. (2011). *Friction: How Radicalization Happens to Them and Us*. Oxford University Press.; Porta, D. D. (2006). *Social Movements, Political Violence and the State: A Comparative Analysis of Italy and Germany*. Cambridge: Cambridge University Press.; Alimi, E. Y., Demetriou, C. ve Bosi, L. (2015). *The dynamics of radicalization : a relational and comparative perspective*. New York, NY; Oxford: Oxford University Press.; Hegghammer, T. (2010). *Jihad in Saudi Arabia: Violence and Pan-Islamism since 1979*. Cambridge University Press.
- ⁸ Gurr, T. R. (1970). *Why Men Rebel*, New York: Princeton University Press.; Dalgaard-Nielsen, A. (2010). Violent radicalization in Europe: What we know and what we do not know. *Studies in Conflict & Terrorism*, 33(9), 797-814.; Victoroff, J., Adelman, J. R. ve Matthews, M. (2012). Psychological Factors Associated with Support for Suicide Bombing in the Muslim Diaspora, *Political Psychology*, 33(6), 791-809.
- ⁹ Gurr, T. R. (1970). *Why Men Rebel*, New York: Princeton University Press.; Dalgaard-Nielsen, A. (2010). Violent radicalization in Europe: What we know and what we do not know. *Studies in Conflict & Terrorism*, 33(9), 797-814.
- ¹⁰ Schmid, A.P. (2013). Radicalisation, De-Radicalisation, Counter-Radicalisation: A Conceptual Discussion and Literature Review", *The International Centre for Counter-Terrorism, The Hague*.
- ¹¹ Schmid, A.P. (2013). Radicalisation, De-Radicalisation, Counter-Radicalisation: A Conceptual Discussion and Literature Review", *The International Centre for Counter-Terrorism, The Hague*.
- ¹² Nasser-Eddine, M., Garnham, B., Agostino, K. ve Caluya, G. (2011). Countering Violent Extremism (CVE) Literature Review, *Counter Terrorism and Security Technology Centre*.; Holmer, G. (2013). Countering Violent Extremism: A Peacebuilding Perspective, *United States Institute of Peace*, Special Report 336.; Mirahmadi, H. (2016). Building Resilience against Violent Extremism: A Community-Based Approach, *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, Say: 1, (Ekim 2016), s. 129-144.
- ¹³ Schmid, A. P. (2015). Challenging the Narrative of the "Islamic State". *International Centre for Counter-Terrorism*, 67-80.
- ¹⁴ Nesser, P. (2010). Joining Jihadi Terrorist Cells in Europe, in *Understanding Violent Radicalisation*. Magnus Ranstorp (ed.). Routledge. 81-114.
- ¹⁵ Kortweg, R., Gohel, Sajjan., Heisbourg, Francois., Ranstorp, Magnus., ve Wijk, R. D. (2010). "Background Contributing Factors to Terrorism", in *Understanding Violent Radicalisation*, Magnus Ranstorp (ed.). Routledge. 23-24.
- ¹⁶ McCauley, C. ve Moskalenko, S. (2010). Individual and Group Mechanisms of Radicalization, in *Topical Strategic Multi-Layer Assessment (SMA) Multi-Agency and Air Force Research Laboratory, Multi-Disciplinary White Papers in Support of Counter-Terrorism and Counter-WMD, Protecting the Homeland from International and Domestic Terrorism Threats: Current Multi-Disciplinary Perspectives on Root Causes, the Role of Ideology, and Programs for Counter-Radicalization and Disengagement*, 82-91.
- ¹⁷ Madriaza, P. ve Ponsot, A. S. (2015). *Preventing Radicalization: A Systematic Review*, Montreal; Quebec: International Centre for the Prevention of Crime (ICPC).

- ¹⁸ Köse, Talha ve Coşkun, İpek. (2010). *Türkiye'de Üniversiteler ve Radikalleşme*. İstanbul: SETA Yayınları.
- ¹⁹ Elster, J. (2015). *Explaining Social Behavior: More Nuts and Bolts for the Social Sciences*. 2nd ed. Cambridge: Cambridge University Press.
- ²⁰ Krueger, A. B. ve Jitka, M. (2003). Education, Poverty and Terrorism: Is There a Causal Connection?. *The Journal of Economic Perspectives*, 17(4), 119-144.
- ²¹ Bosi, L., Demetriou, C. ve Malthaner, S. (2014). *Dynamics of Political Violence: A Process-Oriented Perspective on Radicalization and the Escalation of Political Conflict*. Routledge Press.
- ²² Overton, I. (2020). A Short History of Suicide Bombing. *AOAV*, 23 Aug. 2020, <https://aoav.org.uk/2020/a-short-history-of-suicide-bombings/>, (Erişim Tarihi: 7 Mayıs 2024).
- ²³ Choi, S. ve Piazza, J. A. (2017). Foreign Military Interventions and Suicide Attacks. *Journal of Conflict Resolution*. 61(2), 271-97.
- ²⁴ Collard-Wexler, S., Pischedda, C. ve Smith, M. (2014). Do Foreign Occupations Cause Suicide Attacks?. *Journal of Conflict Resolution*. 58(4). 625-657.
- ²⁵ Pape, R. A. (2005). *Dying to Win: The Strategic Logic of Suicide Terrorism*. New York: Random House.
- ²⁶ Diyanet İşleri Başkanlığı. (2016). *Dini İstismar ve Tedhiş Hareketi DEAŞ*. https://yayin.diyanet.gov.tr/File/Download?path=331_1.pdf&id=331. (Erişim Tarihi: 3 Mayıs 2024).
- ²⁷ TRT Haber. (2021.04.12). *Terör Örgütü DEAŞ'ın Afrika'daki Varlığı*. <https://www.trthaber.com/haber/dunya/teror-orgutu-deasin-afrikadaki-varligi-572146.html>. (Erişim Tarihi: 29 Nisan 2024).
- ²⁸ CSIS. (2018). *Islamic State Khorasan*. <https://www.csis.org/programs/former-programs/transnational-threats-project-archive/terrorism-backgrounders/islamic>. (Erişim Tarihi: 30 Nisan 2024).
- ²⁹ Ahmadzai, A. (2022). IS-Khorasan: Organizational Structure, Ideological Convergence with Taliban, and Future Prospects. *Perspectives on Terrorism*, 16(5). 2-19.
- ³⁰ Global W. (2018). *At Any Price We Will Take The Mines*. https://www.globalwitness.org/documents/19366/AfghanistanTalclnvestigation_May2018.pdf. (Erişim Tarihi: 29 Nisan 2024).
- ³¹ A/HRC/49/24-16/05/2022 sayılı BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği Raporu.
- ³² İRAM. (2024). *DEAŞ Horasan'ın Yükselişi ve Tacik Militanlar*. <https://www.iramcenter.org/deas-horasanin-yukselisi-ve-tacik-militanlar-2476>. (Erişim Tarihi: 29 Nisan 2024).
- ³³ Ahmadzai, A. (2022). IS-Khorasan: Organizational Structure, Ideological Convergence with Taliban, and Future Prospects. *Perspectives on Terrorism*, 16(5). 2-19.
- ³⁴ Jadoon, A.ve Mines, A. (2019). Taking Aim: Islamic State Khorasan's Leadership Losses. *CTC Sentinel*. 12(8). 14-22.
- ³⁵ Tarzi, A. (2018). Islamic State–Khorasan Province, in *The Future of ISIS: Regional and International Implications*. F. al-Istrabadi & S. Ganguly (Eds.). Brookings Institution Press, 119–148.
- ³⁶ Britannica. (2024.04.03). *Khorasan*. <https://www.britannica.com/place/Khorasan-historical-region-Asia>. (Erişim Tarihi: 7 Mayıs 2024).
- ³⁷ CSIS. (2018). *Islamic State Khorasan*. <https://www.csis.org/programs/former-programs/transnational-threats-project-archive/terrorism-backgrounders/islamic>. (Erişim Tarihi: 30 Nisan 2024).
- ³⁸ Maan, A. (2021.12.13). *ISIS-K and the Fight Between the Ears*. Homeland Security Today. <https://www.hstoday.us/featured/column-isis-k-and-the-fight-between-the-ears/>. (Erişim Tarihi: 7 Mayıs 2024).
- ³⁹ Zelin, A. Y. (2015.07.13). *Audio message from The Islamic State's Hafiz Sa'id Khan: "Message To Our People In Khorasan (Afghanistan)*. Lawfare. <https://www.lawfaremedia.org/article/audio-message-islamic-states-hafiz-said-khan-message-our-people-khorasan-afghanistan>. (Erişim Tarihi 7 Mayıs 2024).
- ⁴⁰ Özervarlı, M. S. Selefiyye, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/selefiyye>. (29.04.2024).

- ⁴¹ Yıldırım, R. (2020). Atalarının İzinde Yolunu Şaşırın Neo-Selefler, *Kriter*, Ekim 2020 / Yıl 5, Sayı 50, <https://kriterdergi.com/siyaset/atalarinin-izinde-yolunu-sasiran-neo-selefler>, (Erişim Tarihi: 29 Nisan 2024).
- ⁴² Brooks, N., Honnavalli, V. Ve Jacobson-Lang, B. (2022). Children of ISIS: considerations regarding trauma, treatment and risk. *Psychiatry, Psychology and Law*. 29(1). 107-133.
- ⁴³ Raine, S. (2022. 08.05). "The Shifting Fortunes of IS-Khorasan. *Engelsberg Ideas*. <https://engelsbergideas.com/reviews/the-shifting-fortunes-of-is-khorasan/>. (Erişim Tarihi: 7 Mayıs 2024).
- ⁴⁴ Maan, A. (2021.12.13). ISIS-K and the Fight Between the Ears. *Homeland Security Today*. <https://www.hstoday.us/featured/column-isis-k-and-the-fight-between-the-ears/>. (Erişim Tarihi: 7 Mayıs 2024).
- ⁴⁵ İRAM. (2024). *DEAŞ Horasan'ın Yükselişi ve Tacik Militanlar*. <https://www.iramcenter.org/deas-horasanin-yukselisi-ve-tacik-militanlar-2476>. (Erişim Tarihi: 29 Nisan 2024).
- ⁴⁶ Gandomi, J. (2008). Lessons from the Soviet Occupation in Afghanistan for the United States and NATO. <https://jpia.princeton.edu/sites/g/files/toruqf1661/files/2008-3.pdf>.
- ⁴⁷ Karakoç, D.Z. (2021). "The US-led "War on Terror" in Afghanistan: 2001-2021", *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(Özel Sayı), 172-185.
- ⁴⁸ İrdem, İ. ve Başak, S. (2023). Güvenlik Sorunu Olarak Yönetişim Zafiyeti: Özbekistan Örneği. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 25(2), 589-616.
- ⁴⁹ Sharifzoda, K. (2020). How Serious is the ISIS Threat to Tajikistan?, *OSCE Academy in Bishkek*, No. 54.
- ⁵⁰ Sharifzoda, K. (2020). How Serious is the ISIS Threat to Tajikistan?, *OSCE Academy in Bishkek*, No. 54.
- ⁵¹ Souleimanov, Emil A. (2014). Globalizing Jihad? North Caucasians in the Syrian Civil War. *Middle East Policy*. 21(3).
- ⁵² Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı. (2017). *Türkiye'nin DEAŞ ile Mücadelesi*. <https://www.icisleri.gov.tr/kurumlar/icisleri.gov.tr/lcSite/strateji/deneme/YAYINLAR/IÇERİK/deas%20fransızca.pdf>. (Erişim Tarihi: 29 Nisan 2024).
- ⁵³ İRAM. (2024). *DEAŞ Horasan'ın Yükselişi ve Tacik Militanlar*. <https://www.iramcenter.org/deas-horasanin-yukselisi-ve-tacik-militanlar-2476>. (Erişim Tarihi: 29 Nisan 2024).
- ⁵⁴ Schmid, A. P. (2015). *The Routledge Handbook of Terrorism Research*. New York and London: Routledge.
- ⁵⁵ A/HRC/49/24-16/05/2022 sayılı BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği Raporu, 2022.
- ⁵⁶ Institute for Economics and Peace. 2023. <https://www.economicsandpeace.org/global-terrorism-index/> (Erişim Tarihi: 29 Nisan 2024).
- ⁵⁷ BM Güvenlik Konseyi S/2021/655 sayılı önergesi, 2021.
- ⁵⁸ CSIS. 2023. *ISKP*. https://www.csis.org/search?keyword=ISKP&archive=0&sort_by=relevance.
- ⁵⁹ Ahmadi, R. N. M. (2024.01.31). While Small in Number, Tajik Fighters an Asses for Islamic State-Khorasan. *Voice of America*. <https://www.voanews.com/a/while-small-in-number-tajik-fighters-an-asset-for-islamic-state-khorasan/7465311.html>. (Erişim Tarihi: 7 Mayıs 2024).
- ⁶⁰ Voice of Khorasan. (2024.)
- ⁶¹ Voice of Khorasan. (2022.06.02). 7. Sayı; Voice of Khorasan. (2023.08.01). 27. Sayı.
- ⁶² Gürler, R. T. ve Özdemir, Ö. B. (2014). El Kaide'den Post-Kaide'ye Dönüşüm: IŞİD. *Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi*. 1(1). 113-154.
- ⁶³ Yeşiltaş, M. ve Öncel, R. (2017). Yenilgiden Sonra DEAŞ: Yükselişi, Çöküşü ve Geleceği. *SETA*, https://seta.org/assets/uploads/2017/12/Analiz_226.pdf. (Erişim Tarihi: 7 Mayıs 2024).
- ⁶⁴ TRT Haber. (2018.01.02). *İstanbul Polisi DEAŞ'a Geçiş Vermedi*. <https://www.trthaber.com/haber/turkiye/istanbul-polisi-deasa-gecit-vermedi-345194.html>. (Erişim Tarihi: 29 Nisan 2024).
- ⁶⁵ TRT Haber. (2024.01.23). *DEAŞ'a MIT Darbesi: 2023'te 426 terörist yakalandı*. <https://www.trthaber.com/haber/gundem/deasa-mit-darbesi-2023te-426-terorist-yakalandi-831299.html>. (Erişim Tarihi: 29 Nisan 2024).

RA -
POR

**TERÖRİZMLE
MÜCADELE VE
TÜRKİYE:
DEAŞ/HORASAN
YAPILANMASI**

17.05.2024